

De Keure van 1242

Rechten en plichten in de Vier Ambachten
Bestuurlijke ontwikkeling van het land van Hulst
1242 tot 2022

Expositie ter gelegenheid van de opening van
Museum Hulst, 's-Landshuis, 10 juni 2022

Inhoud:

	pagina
1 Inleiding	5
2 De keure in het kort	7
3 De keure der Vier Ambachten	10
4 De inhoud van de keure: een keuze	18
4.1 Landcijns	18
4.2 Heervaert	19
4.3 Zes zware misdrijven	19
4.4 Darinc delven	23
4.5 Dijkonderhoud	25
4.6 Opvallend moderne aspecten van de keure	26
5. Keure van de Vier Ambachten 1242, gegeven door graaf Thomas en gravin Johanna (hfdst. Brand & Lambrecht in “Over den Vier Ambachten”, 505-520)	28
5.1 Rechten die de Vier Ambachten	28
5.2 Betekenis van de Keure van 1242	30
6 Het lokale bestuur in de stad en het Ambacht van Hulst in de jaren 1242-1795	34
6.1 De besturen	42
6.2 De voorgeboden	47
6.3 De rechtspraak	54
7 Bestuurlijk overzicht	65
7.1 Ancien regime	65
7.2 Het lokale bestuur van Hulst van 1242 – 1795	66
7.3 Bestuur in de Franse tijd	67
7.4 Moderne tijd	68
8 Documenten Rijksarchief Brussel	69
9 Documenten uit het Archief der stad Hulst	72
Colofon	

Wapen van het Hulster Ambacht

www.heraldry-wiki.com

1. Inleiding

De eerste expositie in het nieuwe Museum Hulst heeft als onderwerp de “keure” van de Vier Ambachten uit 1242 en de daaropvolgende ontwikkelingen in het bestuur van Hulst. De aanleiding voor deze expositie was in eerste instantie de feestelijke komst van de couffre* in 2022 naar Hulst. Helaas kon dit geen doorgang vinden.

Dit gebouw, bekend als 's-Landshuis, waarin nu het nieuwe Museum Hulst is gevestigd, is gebouwd omstreeks de tweede helft van de zestiende eeuw als bestuurszetel voor de magistraat (burgemeesters en schepenen) van het Hulsterambacht. De grond waarop het gebouw stond was een enclave, een stukje Hulsterambacht binnen de stad. De magistraat van Hulsterambacht zetelde in het pand tot 1795, het moment dat de eeuwenoude bestuursstructuur door de Franse 'revolutionaire' wetgeving werd vervangen.

Het ambacht werd opgedeeld in een aantal 'communes', later 'gemeenten' genoemd. Het 's-Landshuis werd toen in gebruik genomen door het stadsbestuur omdat het stadhuis aan de Grote Markt in bouwvallige staat verkeerde. Nadat het stadhuis halverwege de 19^e eeuw was opgeknapt en weer geschikt gemaakt als bestuurscentrum, verhuisde het stadsbestuur terug naar de Grote Markt. Het 's-Landshuis werd daarna gebruikt door de vrederechter en sinds 1838 door diens opvolger, de kantonrechter, terwijl het ook, tijdelijk, dienst deed als huisvesting voor de stadssecretaris en de veldwachter met hun gezinnen. Later werden in het 's-Landshuis ook de

marechaussees ondergebracht en fungeerde het als Huis van Bewaring.

In 1921 werd het pand door de gemeente verkocht aan het Rijk en in 1933 verdween het Kantongerecht uit het pand. Nadat de marechaussee vertrokken was uit Hulst kwam het 's-Landshuis in gebruik als belastingkantoor, politiebureau en arbeidsbureau. In 2003 is het gebouw weer eigendom van de gemeente en wordt de bestemming het cultuurhuis van Hulst met o.a. de toenmalige VVV. En nu, in 2022, na een volledige renovatie en verbouwing biedt het plaats aan Museum Hulst en het Toeristisch Informatie Punt.

Bert Zandvoort

Voorzitter Stichting Museum Hulst , 's-Landshuis

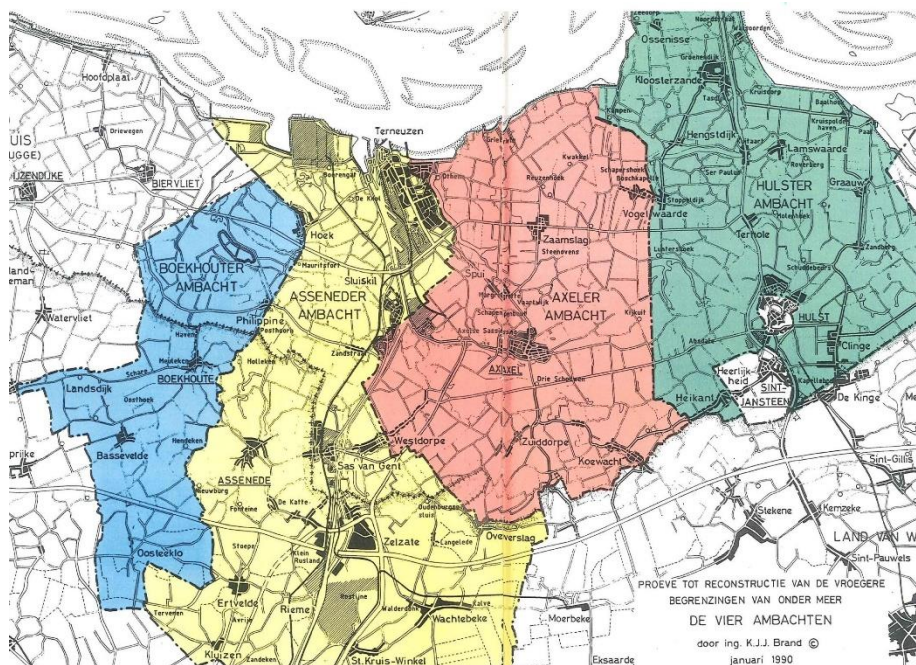

**Aan de keur werd veel belang gehecht. Het document werd als een soort relikwie bewaard in een couffre, een eikenhouten kist. Couffre en keur gingen in 1574 bij een brand verloren. De oudste kopie van de keur wordt bewaard in een archief in Wenen.*

2. De Keure in het kort

Adrie de Kraker

In deze tentoonstelling staat de Keure van de Vier Ambachten uit 1242 centraal. Een keure is een privilege of voorrecht dat de landheer aan bepaalde gebieden of personen verleend. Zij krijgen bijzondere rechten die alleen voor hen gelden. De Vier Ambachten is een district in het vroegere graafschap Vlaanderen, nu een deel van Zeeuws-Vlaanderen. Van oost naar west behoorden het Hulsterambacht, het Axelambacht, het Assenederambacht en het Boekhouterambacht tot de Vier Ambachten.

De keure van 1242 werd verleend door gravin Johanna en graaf Thomas, door hen ondertekend en gezegeld. Het was niet de eerste keure, want er moet nog een oudere

hebben bestaan. De keure van 1242 was in het Latijns geschreven en werd in een couffre in Axel bewaard, maar is bij de brand van 1574 verloren gegaan. Er zijn nog latere, ook Vlaamse afschriften van de keure overgeleverd. De keure bleef deels van kracht tot aan de Franse Tijd.

De keure van 1242 is een lang document en kan worden beschouwd als een soort grondwet van de Vier Ambachten. De keure bestaat uit 158 artikelen, verdeeld over een aantal hoofdstukken. De inwoners van de Vier Ambachten hadden zowel rechten als plichten. Een van die plichten was de graaf bij te staan in tijden van oorlog met oorlogsscheepjes. Deze plicht werd in 1242 afgeschaft.

Een gedeelte van de keure gaat over de inrichting van het bestuur. Zo had elk van de vier ambachten een eigen schepenenbank (gemeenteraad), bestaande uit zeven schepenen. Deze bleven een jaar in functie en uit een lijst met namen koos de graaf dan zeven nieuwe. De schepenen dienden de grafelijke belastingen te innen, recht te spreken in de vierschaar en zorg te dragen voor de wezen in het ambacht. Om meer toezicht in het ambacht te hebben benoemde de graaf er ook nog een baljuw, een soort politieagent en gerechtsdienaar.

Een ander gedeelte van de keure gaat over de gang van zaken bij het beschermen van het land door dijken en sloten en het onderhoud daarvan. Wat de *diken ende dilven* betreft is het onderhoud zo belangrijk dat de keure uitgebreid ingaat op nalatigheid van dijkonderhoud en hoe daarbij te handelen.

Een groot gedeelte van de keure somt allerlei afzonderlijke bepalingen op. Wat te doen bij doodslag.

Hoe te handelen bij diefstal. Hoe op te treden tegen brandstichters. Wat te doen in gevallen van verkrachting van vrouwen. Op het begaan van misdrijven en misdaden stonden flinke straffen, meestal in de vorm van boeten. Een deel van de boete ging naar de baljuw, een ander deel naar de graaf. Bijzonder is wel dat slachtoffers van misdrijven en misdaden vrijwel altijd ook een soort genoegdoening kregen, dus een deel van de opgelegde boete.

Kaerte Van De Vier Ambachten
Door Joan Blaeu 1685. Gemeentearchief Hulst, 62x52 cm

3. DE KEURE DER VIER AMBACHTEN.

J. Adriaanse 1930*

Een van de belangrijkste oorkonden voor deze streken is zonder twijfel de Keure, welke graaf Philips van den Elzas rond 1170, het jaar van den grooten watervloed, aan de bewoners der Vier Ambachten verleende, welke Keure ten

Reconstructie van Thomas en Johanna

jare 1242 door graaf Thomas van Savoye en zijn gemalin, de algemeen geliefde gravin Johanna, vernieuwd werd.

Dat stuk regelt den rechtstoestand van de ingezetenen dezer gewesten. Het schaft den „balfaert" af, anders gezegd: den heeren dienst, de corvee, den gedwongen arbeid, vaak aan wallen en torens van kasteelen en vestingwerken; het bevrijdt de lands lieden van de belasting op de haardsteden, waarmee de heerens dienst kon afgekocht worden; het

ontheft de inwoners van Assenede en Boekhoute van de verplichting elken Maandag den heer met wagens en paarden te dienen. De Keure geeft een reeks van rechten aan de lieden van den derden stand, Zij regelt de verhouding

tusschen de overheid en het mondig verklaarde volk uit de 12e eeuw. Zij maakt een einde aan de onmenselijke overheersching der edelen.

Het document geeft een beeld van de zeden en gewoonten der oude bewoners; het leert ons tal van eigenaardigheden uit den maatschappelijken toestand dier dagen kennen.

De rechten van den graaf en zijn stedehouders, alsmede de verplichtingen van het volk tegenover zijn overheden, worden in de eerste hoofdstukken vastgesteld.

Alle vrije cijnsen behooren den graaf. Ligt er ergens in de Vier Ambachten een streek, welke wegens vroegere overstroming geen eigenaar meer heeft, dan komt na inpoldering of droogs legging de opbrengst aan den graaf. Wij zien dan ook, dat de graaflijke Kroon in deze gewesten uitgestrekte gebieden bezit, welke soms verkocht of weggeschonken worden. Dat waren gronden, waarvan de graaf den vrijen cijns had. Ook in onze dagen behooren aan den Staat gronderven en andere onroerende zaken, die onbeheerd zijn en geen eigenaar hebben. Ieder was gehouden den graaf in zijn oorlogen en krijgstochten te dienen. Er bestond wel geen staand leger, maar een verplichte persoonlijke krijgsdienst. Zoowel de „landlieden" als de „cossaten" werden opgeroepen. De „landlieden" waren de vrije boeren, die een eigen gedoente hadden. Hun aantal was zeer beperkt. Eerst in de 14e eeuw kwamen de eigenlijke pachtboeren. De „cossaten" of „coters" waren de vrijgemaakte lijfeigenen, die echter als „hoorigen" of „laten" nog bij den grond behoorden, en in een „cot saten", in een armelijke woning hun verblijf hielden. Wie, opgeroepen ten oorlog, niet verscheen, betaalde als hij „landman" was, drie pond (f1.50) boete en als hij „coter" was, 20 schellingen (f0.50). De persoonlijke dienstplicht kon dus afgekocht worden.

Overhandiging van een privilege door Thomas en Johanna aan de onderdanen van Het Land van Waes

De aanvoerder der graaflijke troepen in de Vier Ambachten was de Kastelein van Gent, de kasteelheer van den Oudenburg, die als kapitein het opperbevel en de leiding had van geheel de weermacht uit deze gewesten.

In de oorlogen, die de graaf ter zee voerde, moesten de Vier Ambachten schepen leveren, ofschoon er geen boete op stond, indien aan deze verplichting niet voldaan werd. Het ambacht van Assenede en dat van Axel moesten elk zorgen voor twee „heercoggen" (oorlogsschepen), het ambacht van Boekhoute en het eiland „Saemslacht" elk voor één „heercogge", het eiland „Botersande", thans in den mond van den Braakman verdronken, was verplicht tot de levering van één „seilschoude" (een plats boemd vaartuij met een zeil), het ambacht van Hulst eindelijk had den plicht met één „heercogge" en één „seilschoude" te verschijnen.

De graaf wees in elk der Vier Ambachten zijn vertegenwoordiger aan, die den naam van baljuw droeg. Soms was er slechts één baljuw voor de geheele streek. Doch de Keure bepaalde uitdrukkelijk, dat deze Stedehouder, evenmin als zijn plaatsvervanger, uit de Vier Ambachten geboortig mocht zijn. De baljuw toch moest een onpartijdig man wezen. Hij trad op als beschuldiger in lijfstraffelijke gedingen en riep daartoe de vierschaar bijeen. Hij moest zooveel mogelijk onbekend zijn in de streek, waar hij zijn ambt uitoefende en er geen bloedverwanten bezitten. De beschuldigde of aangeklaagde moest in den baljuw geen stillen of openbaren vijand te vreezen hebben, doch in dien ambtenaar een eerlijk, rechtvaardig en onbevooroordeeld eischer vinden. De baljuw van Gent bezat het recht in de Vier Ambachten een onderbaljuw aan te stellen, die bij ontstentenis van een der ambachts baljuws diens plaats vervulde. Al deze vertegenwoordigers van den heer, die geroepen waren tot de regeering in deze streken, moesten

bij „gestaafden" eed (voorgezegd en vervolgens nagezegd) zweren, dat zij de bepalingen der Keure goed en ges trouw, zonder „infractie" (inbreuk) zouden onderhouden.

Boven de baljuws stond de Gentsche Kasteelheer als „opper baljuw". Hij was de rechtstreeksche vertegenwoordiger van den graaf en had zijn deel in de opgelegde boeten en verbeurdverklaarde eigendommen. Wie zich benadeeld achtte, moest zich met een klacht tot den baljuw van zijn ambacht wenden en niet tot den opperbaljuw. De baljuw was verplicht kennis te nemen van de aanklacht en den klager in zijn vierschaar recht te verschaffen.

Telkenjare op St. Jansdag (Onthoofding van St. Jan Baptist) den 29 Augustus of in het octaaf daarvan, werd in elk der Vier Ambachten een nieuw schependom ingesteld. Dit geschiedde op eigenaardige wijze. Elk oud schependom koos omstreeks 14 dagen voor St. Jansdag een „eerbaar" man uit: een eerlijk, fatsoenlijk, voornaam man. Deze vier mannen --- uit elk ambacht één --- reisden vóór St. Jansdag naar den graaf, in Vlaanderen of Henegouwen verblijvende. Zij deden dat op eigen kosten, zonder vergoeding. Bij den graaf gekomen, zwoeren zij aan den heer te zullen aanwijzen al degenen, die volgens hun meening het meest „orbaerliic en profiteliic" (geschikt en nuttig) zouden zijn „toter officie" (voor het ambt van schepen). Dan benoemde de heer of zijn vertegenwoordiger uit de voorgedragen personen of naar verkiezing buiten de voordracht om, de nieuwe schepenen voor elk der Vier Ambachten. Om alle moeilijkheden en kwade trouw te vermijden, werd in de Keure nog bepaald, dat de vier afgezanten in de drie naaste jaren niet meer mochten terugkomen. De graaf kreeg alzoo elk jaar andere raadgevers ter verkiezing van nieuwe schepenen. Wie één jaar schepen geweest was, mocht in de twee daaropvolgende jaren niet meer gekozen worden.

Zoo kwam er telkens nieuw bloed in de raden, die als rechters over hun medeburgers moesten oordeelen. Na de verkiezing van een nieuw schependom had het oude geen macht meer om recht te doen, hoewel de oud schepenen nog dikwijls door hun latere ambtsbroeders geraadpleegd werden.

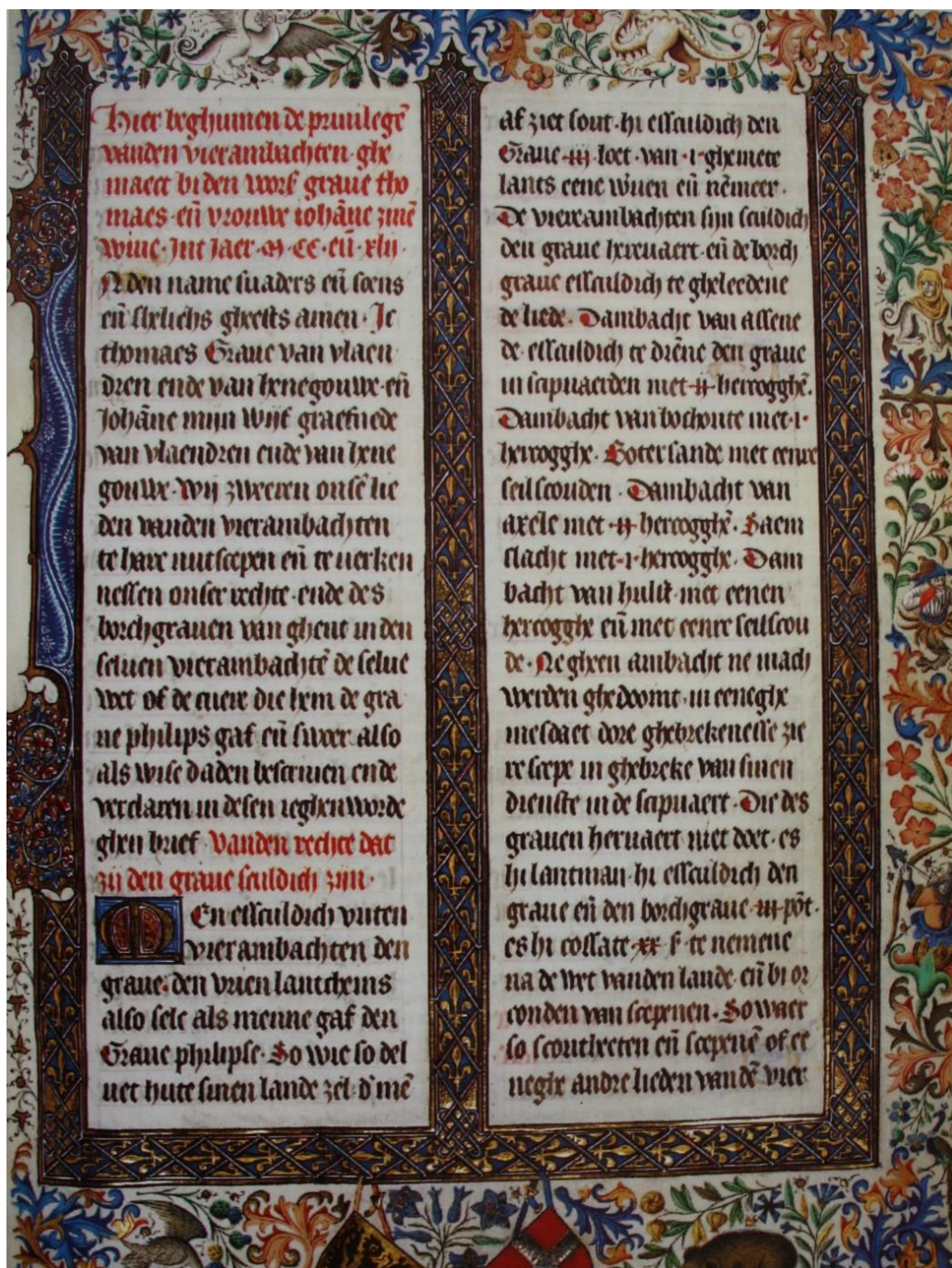
Schepenen kwamen gewoonlijk bijeen in de hoofdplaats van het ambacht. Zoo bezaten de schepenen van Hulsterambacht een eigen „schepenhuis" te Hulst, het zoogenaamde Landshuis, in de wijk van Overdam, vlak aan de haven tusschen de Vlasmarkt en de Zuivelmarkt gelegen en tegenover de Korenmarkt. In dat huis kwamen zij bijeen, om de vierschaar te spannen en allerlei beslissingen te nemen.

Als de baljuw een klacht ontving of een misdaad op het spoor was, had hij de verplichting alle betrokken personen in te dagen. Dat geschiedde niet per deurwaarder of politiebeambte, maar bij openbaar gebod in de Hulstersche parochiekerk.

Volgens de Keure waren er drie soorten van gedingen. De eerste soort betrof de overtredingen en misdrijven. Dan waren schepenen strafrechters. De tweede soort had betrekking op beslissingen in zake erfopvolging, voogdij, koop en verkoop, huur en verhuur, hypotheek, strijd om geld of goed. Dan traden schepenen op als handhavers van het burgerlijk recht en als ambtenaren van de registratie. Eindelijk bij de derde soort van gedingen moesten schepenen oordeelen over de „noodzakelijkheden van den lande": aanleg van dijken en wegen, schoonhouden van waterlopen, bepalingen omtrent uitwatering en inpoldering. Dan traden zij op als waterschapsbestuurders, Op alle dagen mocht er rechtszitting worden gehouden. Uitgezonderd op Zon- en Feestdagen en ten tijde van den

oogst. Voor burgerlijke zaken, en dan met uitsluiting van strafzaken, kwam de Vierschaar eens per maand bijeen. Het geding moest voor negen uur 's morgens geopend worden, zoowel in den zomer als in den winter. Na klokslag negen uur riep men den gedaagde op, zoo noodig driemaal achtereen. Verscheen hij niet, dan hadden schepenen het recht hem te „bannen“, tenzij hij zich behoorlijk kon verontschuldigen. Wie ter vierschaar verscheen en „kende“ (getuigde, erkende) in „jugemente“ (in rechten), hetgeen men hem ten laste legde, of dat men van hem eischte, die werd gehouden als „verwonnen“, als zich onderwerpend. Geen verdere getuigenis was noodig. Hij was schuldig. Indien echter de gedaagde het feit loochende, dan werden de „oorconden“ (getuigen) van den eischer door schepenen gehoord. Die getuigen moesten wettig zijn en in „competenten“ getale. Van den anderen kant bezat de verweerder het recht, om een of meer schepenen, die hij van partijdigheid verdacht, te wraken. De baljuw moest die schepenen dan tijdelijk uitsluiten. Zij mochten niet tegenwoordig zijn bij het getuigen* verhoor en evenmin bij het uitspreken van het vonnis. De Keure zegt, dat drie of vier schepenen voldoende waren voor een behoorlijke rechtspraak. Het voorgaande moge een vaag beeld geven van de rechterlijke macht in de Vier Ambachten.

**uit Gedenkboek der Hulstersche stede 1180-1930*

Eerste bladzijde van de Keure in de Weense codex

4. Enkele teksten uit de Keure van de Vier Ambachten

Weense Codex, J.T. de Smidt

HIER BEGHINNEN DE PRIVILEGEN VAN DEN VIER AMBACHTEN GHEMAECHT BI DEN VOORS. GRAVE THOMAS ENDE VROUWE JOHANNE ZINEN WIVE IN HET JAER M.CC.ENDE XKII

Van den rechte dat zij den grave sculdich zijn.

De rechten die de Vier Ambachten aan de graaf verschuldigd zijn.

4.1 Landcijs

“Men es sculdich uuten Vier Ambachten den grave den vrienlantcheins also elck als menne gaf den grave Philipse.”

In de Vier Ambachten is de vrije landcijs aan de graaf verschuldigd zoals hij aan graaf Filips werd betaald.

Gerst, tarwe, boekweit en haver

Toelichting: in de “Gote Brief” van 1187 worden de belastingen genoemd die men aan graaf Filips van den Elzas verschuldigd was: leveranties van graan (haver en tarwe), vee en dierlijke producten, hoofdzakelijk in natura maar reeds gedeeltelijk vervangen door betaling in geld.

4.2 Heervaert

e.v. “De Vier Ambachten zijn sculdich de grave herevaert ende den borchgrave es sculdich te gheleedene de liede: dambacht van Assenede es sculdich te dienen de grave in scipvaerden met 2 hercogghen; dambacht van Bochoute met 1 hercogghe; Botersande met eenre seilscouden; dambacht van Axele met 2 hercogghen; Saemslacht met 1 hercogghe; dambacht van Hulst met eenen hercogghe ende met eenre seilscoude.”

De Vier Ambachten zijn de graaf heervaert verschuldigd en de burggraaf moet deze lieden aanvoeren: het ambacht van Assenede moet de graaf in een zee-expeditie bijstaan met twee heerkoggen; het ambacht van Boekhoute met

één heerkogge; het ambacht van Axel met twee heerkoggen; het ambacht van Hulst met één heerkogge en een zeilschouw.

Toelichting: in tijden van oorlog moesten de Vier Ambachten schepen leveren. Deze stonden onder bevel van de burggraaf. Een kogge is een groot vrachtschip,

een zeilschouw is een kleinere platbodem, vaak gebruikt voor het vervoer van darink of veen.

4.3 Zes zware misdrijven

52. Alse yement wettelike wert ghedaecht van manslachte ofte van dieften of van brande ofte van huussoukinghen bi nachte ofte van overdrachte van wive ofte van verdebraken die men heet 6 zware saken ende niet en dar comente rechte, hi wert verbannen ende alle sinen besittinghen sal zijn in de macht des graven ende des borchgraven; newaer sijn wijf sal behouden de heelt van der besittinghen

53. Sijt dat hem sijn wijf ontfaet in haer huus, haer besittinghe sal wesen in sgraven ghewelt ende in sborchgraven

54. Waer het gheorlooft den wive tezamen te spreken met haren man buten Vier Ambachten.

52. Als iemand, op wettige wijze gedagvaard wegens doodslag of diefstal, of wegens brandstichting of wegens huisvredebreuk bij nacht, of wegens aanranding van vrouwen, of wegens vredebreuk - dit zijn de zes zware misdrijven- , niet voor het gerecht durft te verschijnen, zal hij verbannen worden en al zijn bezittingen zullen aan de graaf of de burggraaf vervallen. Doch zijn vrouw zal de helft van de bezittingen behouden

53. Als zijn vrouw hem echter in haar huis ontvangt, zullen haar bezittingen aan de graaf en de burggraaf vervallen

54. Maar het is de vrouw geoorloofd buiten de Vier Ambachten met haar man te spreken.

Toelichting :

1. Vete en Vredebreuk.

Als er tussen partijen twist ontstaan is, kunnen partijen door vrienden en bureu verzoend worden mits erkenning van het recht.

2. Doodslag en Verwondingen.

Als iemand doodslag pleegt, zal hij met lijf en goed aan de graaf vervallen. Als iemand een ander verwondt met een mes of knoestige knuppel, moet hij zijn hand verliezen.

Als iemand bij een ander een lid heeft afgeslagen, zal hij eenzelfde lid verliezen ,hand voor hand, tand voor tand, voet voor voet.

*Voet en handboeien van smeedijzer
Stedelijk Museum Sint Niklaas, SN.W.N.1324*

Wie iemand verminkt, is de graaf vijf pond schuldig en de verminkte ook vijf pond.

3. Huisvredebreuk.

Zo iemand bij nacht huisvredebreuk pleegt, zal aan de graaf lijf en goed verbeuren. Zo hij echter het bij dag pleegt, is hij de graaf 10 pond schuldig en drie shillingen aan de schout.

Aan wie echter in het huis verblijft, wordt het toegelaten zich met alle mogelijke wapenen te verdedigen, zonder enig misdrijf te plegen.

4. Brandstichting.

-Wie brand gesticht heeft zal evenals de medeplichtigen lijf en goed aan de graaf verbeuren.

5. Verkrachting.

-Wie een vrouw met geweld verkrachtte of een meisje met geweld nam en zij hierop schreeuwde en hij hieraan schuldig werd bevonden, zal lijf en goed aan de graaf verbeuren en al wie medeplichtig was zal dezelfde straf ondergaan. Een meisje echter of een dienstmeid of om het even welke vrouw die iemands dochter er toe aanzet om met een man mee te gaan, wat genoemd wordt schaken, moet buiten Vlaanderen verbannen worden.

6. Diefstal en koop van gestolen goederen.

-Wie diefstal pleegt zal lijf en goed aan de graaf en de burggraaf verbeuren.-

Zo iemand een ander berooft, moet hij door de schepenen gevonnist worden en de buit moet viervoudig terugbetaald worden. -Een herbergier of iemand anders die geveerde wol of natte kleren als pand ontvangt, zal aan de graaf tien schellingen betalen en het pand zonder vergoeding aan de eiser teruggeven.

*Handboeien van smeedijzer
Stedelijk Museum Sint Niklaas. SN.W.N.1322*

4.4 Darinc Delven

**“So wie so delvet hute sinen lande zel daer men af ziet
sout, hiessculdich de grave 3 loet van 1 ghemete
lants eene waervan ende nemmermeer.”**

Al wie op zijn land darink delft om daaruit zout te zieden,
is aan de graaf per gemet eenmalig drie loot schuldig en
niet meer.

Toelichting: wie veen stak om daaruit zout te koken
moest belasting betalen. Onduidelijk is of het hier een
geldelijke belasting betrof of belasting in natura (zout).

)
Detail van een schilderij (uit circa 1540) waarop de verschillende stadia van het darinc delven in beeld zijn gebracht (Stadhuismuseum Zierikzee).

4.5 Dijkonderhoud

Die dikinghe, slusen, waterganghe, herstraten, huutsete, insete niet en hefit ghedaen ende scepenen ende scoutheete hem ne gheene waterscape en doen, hi sal ghelden den scoutheete dat werc tweevout, hevet de scoutheete bi scepenen vervolghen.

Heiblok gebruikt door het waterschap

Als iemand waterstaatswerken niet zodanig had opgemaakt en hersteld dat ze de goedkeuring van schout en schepenen konden wegdragen, moest aan de schout het dubbele bedrag worden vergoed (tweeschat), daar de schout in een dergelijk geval op last van de schepenen het nodige werk liet verrichten.

De schout kon ook tot panding overgaan, maar als er niets te panden viel, zou de schout het door hem voorgeschoten geld terugkrijgen van de graaf. De schout moest echter de drie achtereenvolgende zondagen de

in gebreke geblevene in de kerk oproepen om als nog te betalen.

Toelichting :

*Dit werd later genoemd :“De drie zondagse geboden laten doen“. Was ook van toepassing als men grond wilde verkopen. Als er bij doorbraak van een zeedijk overstromingen ontstonden, moesten de cossalie (diegheen die geen lant hebben) drie dagen met de spade komen werken zonder daarvoor vergoeding te ontvangen ; desnoods moest er ook langer worden gewerkt, maar dan voor rekening van de grondbezitters. Het voordeel was dat de cossalie in de openbare wateren mochten vissen en op de bermen vee mochten laten weiden.

4.6 Opmerkelijk moderne aspecten van de keure van 1242

3 Inkomensafhankelijke straf: wie niet deelneemt aan de heervaert van de graaf betaalt 3 pond boete als landman (eigenaar). Een koter (dagloner) betaalt echter maar 20 schellingen.

24 De echtgenote van de gestrafte werd ontzien: wanneer een gedagvaarde, verdacht van een van de zes zware misdrijven, niet voor het gerecht verschijnt wordt hij verbannen en al zijn bezittingen zijn voor de graaf. Maar zijn vrouw mag de helft behouden.

31 Een soort wraking: als de verdachte een schepene ervan verdenkt openlijk vijandig tegen hem te zijn, moet de baljuw deze weren uit het getuigenverhoor en ook bij de uitspraak van het vonnis.

32 Bewijsvoering: is er maar één getuige, dan volgt geen veroordeling.

35 Mensen met een verstandelijke beperking: als iemand een schepene beledigt krijgt hij 30 pond boete, behalve als het te wijten is aan simpelheid van geest: dan geen boete.

37 Buurtbemiddeling: bij twist tussen twee partijen kunnen deze door vrienden en buren verzoend worden.

40 Noodweer: ieder mag zich uit noodweer verdedigen, dat is geen misdrijf.

41 Geen opzet: wie iemand per ongeluk verwondt of doodt, bv. tijdens het werk, begaat geen misdrijf.

47 Zelfverdediging: iedereen mag zich met alle middelen verdedigen tegen een inbreker. Dat is geen misdrijf.

59 Vrouwen werden ontzien: voor elk misdrijf kregen zij de helft van de straf die de man zou krijgen.

77 Wetswijzigingen: niemand mag in deze keure iets toevoegen, schrappen of wijzigen zonder toestemming van de graaf. En de graaf mag dit ook niet zonder toestemming van “de lieden van de Vier Ambachten”.

5. Keure van de Vier Ambachten 1242, gegeven door graaf Thomas en gravin Johanna.

Samenvatting van H. Brand & D. Lambrecht in “Over den Vier Ambachten” (pag. 505-520)

5.1 Rechten die de Vier Ambachten de graaf schuldig zijn

Cijns betalen, bijstand met heerkoggen/zeilschouwen

Baljuws en onderbaljuws

Schepenambt

Jaarlijks te vernieuwen schepenen, eenmaal per drie jaar herbenoeming, op voordracht.

Zeven schepenen per ambacht,

Taken van de schepenen, zoals rechtspreken in vierschaar; verhouding tot schepenen Gent

Soorten rechtzitting: aangaande de keure, mbt erven en roerende goederen, mbt dijken en dulven

Tijdstip van rechtzitting, bijv. eens per maand, winter-zomertijd

Dagvaardingen via de baljuw, hoe, wanneer en wat te doen bij gevaar.

Tegenwerking, verbanning en berijding (zeer gedetailleerd)

Verschijsning van gedaagden en getuigen (zeer gedetailleerd)

Vete en vredebreuk

Eerst door burens sussen, maar als de baljuw er kennis van neemt.....

Doodslag en verwoningen

Bij doodslag vergoeding van nabestaanden, etc.

Noodweer mag

Bij ongelukken met dieren (vee dat stoot, etc.)

Zware verwoningen aanbrengen (verlies arm, hand etc.) ook vergoedingen, etc. (vele varianten)

Huisvredebreuk

Brandstichting

Verkrachting

Diefstal en koop van gestolen vee en goederen (heling dus)

Over granen en drankmaten

Schutten van vee

Misdrijf door vrouwen

Verkoop van het erf, vaderlijke erfopvolging en voogdijzaken

Noden van het land: dijkzorg

Onderhoud dijken

Onderhoud waterlopen, sluizen etc.

Herstel van dijken

Vrijheden van de Vier Ambachten

Afschaffing wagendienst

Afschaffing herendiensten

Slachtoffers die niet binnen een jaar aanklacht doen, vervalst de zaak, etc.

5.2 Betekenis van de Keure van 1242

De keure van 1242 is verleend door graaf Thomas en gravin Johanna van Constantinopel en bestemd voor de Vier Ambachten. Deze laatste vormden een landelijk bestuursdistrict in het noordoosten van het aloude graafschap Vlaanderen. Het gebied bestond van oost naar west uit het Hulsterambacht, Axelambacht, Assenederambacht en het Boekhouterambacht. Alle vier de ambachten strekten zich uit tot aan de Honte of Westerschelde ook de twee laatstgenoemde.

De keure van 1242 is te beschouwen als een soort grondwet voor een bepaald gebied, ook wel privilege genaamd. Ook groepen, bepaalde personen of zelf steden konden privileges krijgen van de graaf. De keure van 1242 is niet het eerste of oudste document in zijn soort dat aan de Vier Ambachten werd verleend. Kennelijk is het bevestiging van een ouder en veel eerder verleende keure. Dit ligt ook voor de hand, omdat het gebied in de dertiende eeuw al in volle ontwikkeling was, zo werden er

Graaf Thomas en gravin Johanna

nieuwe polders drooggelegd en op grote schaal moeren ontgonnen

. Ook waren er intussen vele nieuwe dorpen en parochies bijgekomen en waren talloze kloosters, hospitalen e.d. actief in de Vier Ambachten.

Tijdens de middeleeuwen was er nog geen strikte scheiding van de machten: wetgeving, uitvoering en rechtspraak. Bestuurders hielden zich met alle deze taken bezig. Zij bestuurden een gebied, spraken recht in de vierschaar en stelde regelingen of voorgeboden op voor diverse zaken.

Zo begint de keure met de relatie tussen de Vier Ambachten en de graaf en eindigt daar ook mee. Duidelijk wordt gemaakt wat de plichten en rechten zijn van het gebied ten opzichte van de graaf, zoals het leveren van schepen in geval van oorlog of ontslaan van de plicht om herendiensten en wagendiensten aan de graaf te leveren. Vrij gedetailleerd

Graaf Thomas en gravin Johanna

wordt bepaald dat elk van de vier ambachten een schepenbank (bestuur) van zeven schepenen heeft, hoe die worden benoemd, hoe lang ze aanblijven en wat hun taken zijn. Eveneens gedetailleerd wordt uitgelegd wat hun taak als rechters in de vierschaar is, hoe ze daar moeten rechtspreken en wat voor soort zaken ze mogen behandelen. Vervolgens volgt een opsomming van allerlei soorten overtredingen en misdaden, waaronder doodslag, verkrachting, diefstal, brandstichting e.d.

In een gebied dat vooral door dijken wordt beschermd, volgen flink wat regels die bepalen hoe dijken, waterlopen moeten worden onderhouden en hoe gehandeld dient te worden bij dijkbreuk, e.d. Van belang hier is vooral wat te doen met diegenen die nalatig zijn bij het dijkonderhoud, immers de zwakste schakel bepaalt de veiligheid van het gebied.

Wat opvalt:

De dertiende eeuw waarin de keure is verleend kent geen scheiding der machten: bestuurders zijn tevens rechters, een afzonderlijke rechtspraak was er toen niet. Men kon in bepaalde gevallen wel een beroep doen op hogere bestuursorganen, zoals de Schepenen van Gent en de graaf zelf. Pas later zullen de Raad van Vlaanderen en de Grote Raad van Mechelen zich profileren als hoven van appel. Opvallend ook is de korte duur dat schepenen in functie zijn, namelijk een jaar, terwijl de huidige bestuurders minimaal vier jaar in functie zijn. Er werd in 1242 niemand gekozen, maar schepen werd men op voordracht door een college van wijze mannen in elk ambacht.

De schepenen houden zich ook met dijkzaken bezig in die zin dat wanneer het fout ging, de nalatigheid voor de schepenbank of vierschaar werd gebracht. Het eigenlijke dijkonderhoud was toentertijd een zaak van de plaatselijke grote gelanden, waaronder de abdijen een voorname plaats innamen.

Een flink stel artikelen uit de Keure van 1242 komt zo uit het Salische recht, een gewoonte recht, dus ongeschreven recht. Dit blijkt bij de overtredingen en misdaden, met name bij de geweldsdelicten, waarbij vooral de vergoedingen, genoegdoening en boetebetaling aan de baljuw centraal staan, terwijl dit in onze samenleving vooral tot vrijheidsberoving, lees gevangenschap, leidt.

Brandijzer met brandmerk de letter H van Hulst. Komfoor om brandijzer te verhitten.

6. Bestuur en rechtspraak in stad en ambacht Hulst na 1242

Antoine Prinsen

6.1 De Besturen

De stad Hulst lag in het Hulsterambacht dat een onderdeel was van het graafschap Vlaanderen. In het jaar 1350 verleende de graaf van Vlaanderen een aantal voorrechten aan de “poorters” (inwoners) van de stad. Eén van die voorrechten was het hebben van een eigen bestuur. Voortaan zou jaarlijks uit de groep poorters een college van zeven schepenen worden benoemd. Dat college zou dus voor een periode van één jaar het bestuur over de stad uitoefenen. De benoeming zou worden gedaan door vertegenwoordigers van de graaf uit een voordacht die door de zittende schepenen mocht worden opgemaakt. Het stadsbestuur kreeg vervolgens niet alleen taken op bestuurlijk gebied maar ook op het terrein van de rechtspraak. Het was verantwoordelijk voor wat toen genoemd werd “politie” en “justitie” en werd ook wel aangeduid met de term “de wet”.

Hieronder documenten met de namen van de nieuw benoemde schepenen voor de stad Hulst in de jaren 1545 en 1575. In het jaar 1545 werden de schepenen benoemd door vertegenwoordigers van de graaf van Vlaanderen die zich toen ook “keizer van het Heilig Roomse Rijk” mocht noemen. In het jaar 1575 was de graaf van Vlaanderen tevens koning van Spanje geworden.

1. Besluiten waarbij door de commissarissen van de Staten-Generaal schepenen worden benoemd voor het ambacht.
Gemeente archief no.5A 44a.

Transcriptie:

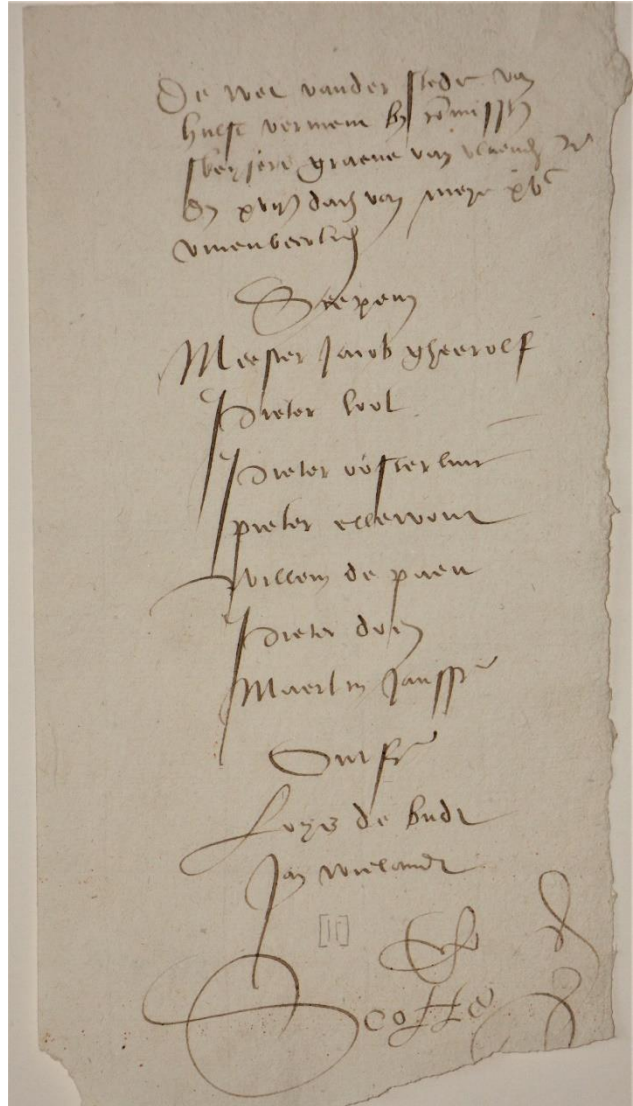
De wet van der stede
van Hulst vernieut bij
commissarissen
's Keyzers, graeve
van Vlaenderen etc.,
den XVIIen (17en)
dach van meye XVc
(1500)
vivenveertich:

Scepenen

Meester Jacob
Gheerolf
Pieter Loot
Pieter Oosterlinc
Pieter Ellewout
Willem de Paeu
Pieter Doen
Maertin Janssone

Ontfangers

Loys de Budt
Jan Wielandt
Scotte.

[illegible]

Transcriptie:

*De wet van der stede van Hulst vernyeut
bij commissarissen 's Conincx van Spaenguen,
grave van Vlaenderen etc., den Ilen (2e)
dach van hoymaent XVc (1500) LXXV (75):*

Scepenen

*Jan Loot
Cornelis van Clapdorp
Pieter de Bosschere
Meester Adriaen Janssone
Martin Abeel
Joos Bauwins de jonghe
Jan de Velaere*

Ontfanghers

*Jan de Poortere
Meester Pieter Loot
De Clerc.*

Ook het bestuur van het Hulsterambacht, het platteland rond de stad Hulst, bestond uit zeven schepenen die jaarlijks door de vertegenwoordigers van de graaf van Vlaanderen werden benoemd. Sinds het jaar 1645 werd het gezag van de graaf van Vlaanderen in de stad en het ambacht Hulst uitgeoefend door de Staten-Generaal in Den Haag. Zij werden in de documenten uit die tijd “de hoog moogende” genoemd en hun vertegenwoordigers “gedeputeerden”.

Hieronder de benoeming van schepenen voor het Hulsterambacht in het jaar 1712. De oudste schepen werd toen “burgemeester” genoemd.

3. Besluiten waarbij door de commissarissen van de Staten-Generaal schepenen worden benoemd voor het ambacht, 1712.
Gemeente archief no.5A 44a.

De Edele Moogende Heeren gedeputeerden
van de Hoogh moogende Heeren Staten
generaal der Vereenigde Nederlanden
Speciaal gecommittieert tot het Veranderen
van van de wetten in Vlaanderen
hebben voor den aanstaanden jaere over
het ambacht en jurisdictie van
dien aangesteld tot

Borgemeester

Gijsbreght van Luylen

Schepenen

Benjamin de Beaufort

Theodoor Netscher

Pieter Cappron

Jacob Valk

Johan Voskol

N. N. van Lankeren

Castende ende bevestigende de bovenstaande op
vooren jode voorschreven qualiteit te erkennen
en gehooramen aldus gedaan op den Cantbringe
Binnen Halst des 22. juli 1712

J. van G. Johan van Weerden

Transcriptie van de tekst:

*De edele moogende heeren gedeputeerden
van de hoogh moogende heeren Staeten
Generaal der Vereenighde Nederlanden
speciaal gecommitteert ot het verande-
ren van de respective wetten in Vlaanderen
hebben voor den aanstaanden jaere over
Hulster Ambacht en jurisdictie van
dien aangestelt tot*

Burgemeester

Gijsbreght van Zuijlen

Scheepenen

Benjamin de Beaufort

Theodoor Netscher

Pieter Cappron

Jacob Valk

Johan Voshol

N.N. van Lankeren

*Lastende ende beveelende de voorenstaande per-
soonen in de voorschreve qualiteyt te erkennen
en gehoorsamen. Aldus gedaan op den Lanthuyse
binnen Hulst desen 22 juli 1712
J. van Essen Johan van Weede.*

Zelfs in tijden van oorlog moesten er jaarlijks nieuwe schepenen worden benoemd door de graaf van Vlaanderen. Dat de oorlogsomstandigheden voor grote problemen konden zorgen, blijkt uit deze brief die de zittende schepenen van het Hulsterambacht in het jaar 1627 schreven. Dat jaar was ook het graafschap Vlaanderen verwickeld in de Tachtigjarige Oorlog tegen de koning van Spanje, die tegelijkertijd graaf van Vlaanderen was. Blijkbaar verwachtten de schepenen niet dat de vertegenwoordigers van de koning/graaf ("hunne edele") naar de stad Hulst zouden komen. Zij vroegen

daarom in de brief aan de schepenen van Gent (“ulieden”) de vertegenwoordigers namens hen te ontvangen. Ook boden zij aan af te reizen naar Gent om daar de benoeming van de nieuwe schepenen te laten geschieden. Liever in die stad dan een reis te moeten maken naar Dendermonde of Aalst met slechte wegen en comfort, scheef het bestuur van het ambacht in de brief die werd ondertekend door zes schepenen.

4. Besluiten waarbij door de commissarissen van de Staten-Generaal schepenen worden benoemd voor het ambacht, 1627. Gemeente archief no.5A 44a

Transcriptie van de tekst:

Monsieur Ghijselins Alzoo de heeren commissarissen tot 't vermaken van de weth van Ghendt apparentelijck zullen dese avont aldaer arriveren ende dat onzen bailliu is vertrocken zonder iemant van de weth aen te spreken, dies wij niet en connen weten wat hij in den zinne heeft nopende onze affairen, te weten van de plaetse ende den dach daer ende alswanneer onze weth bij hunne edele oock zaude moghen vernieuwt werden. Soo is't dat wij bij desen u lieden wel hebben willen aenzoucken ende niettemin autoriseren u lieden bij desen omme uuyt onzen naeme de handen van de voorseyde heeren commissarissen te cussen ende naer onse oodtmoedighe recommandatie dezelve hunne edele te bidden ghedient te willen wezen ons binnen de vorseide stede van Ghendt te willen ontbieden ten zulcken daghe als't hunne edele zullen goetvinden. Waernaer wij ons gheerne zullen reguleren ende hemlieden te willen bidden ons te willen excuseren van naer Dendermonde of Aelst te moeten commen, want, boven den excessiven cost, den wech aldaer ons is ongheleghen ende de commoditeyt cleene. Ten welken fyne wij zeynden dezen expressen daer mede wij morghen van uwe besoiingne zullen andwoorde verwachten. Middelertijt wij blijven,

Monsieur Ghijselins

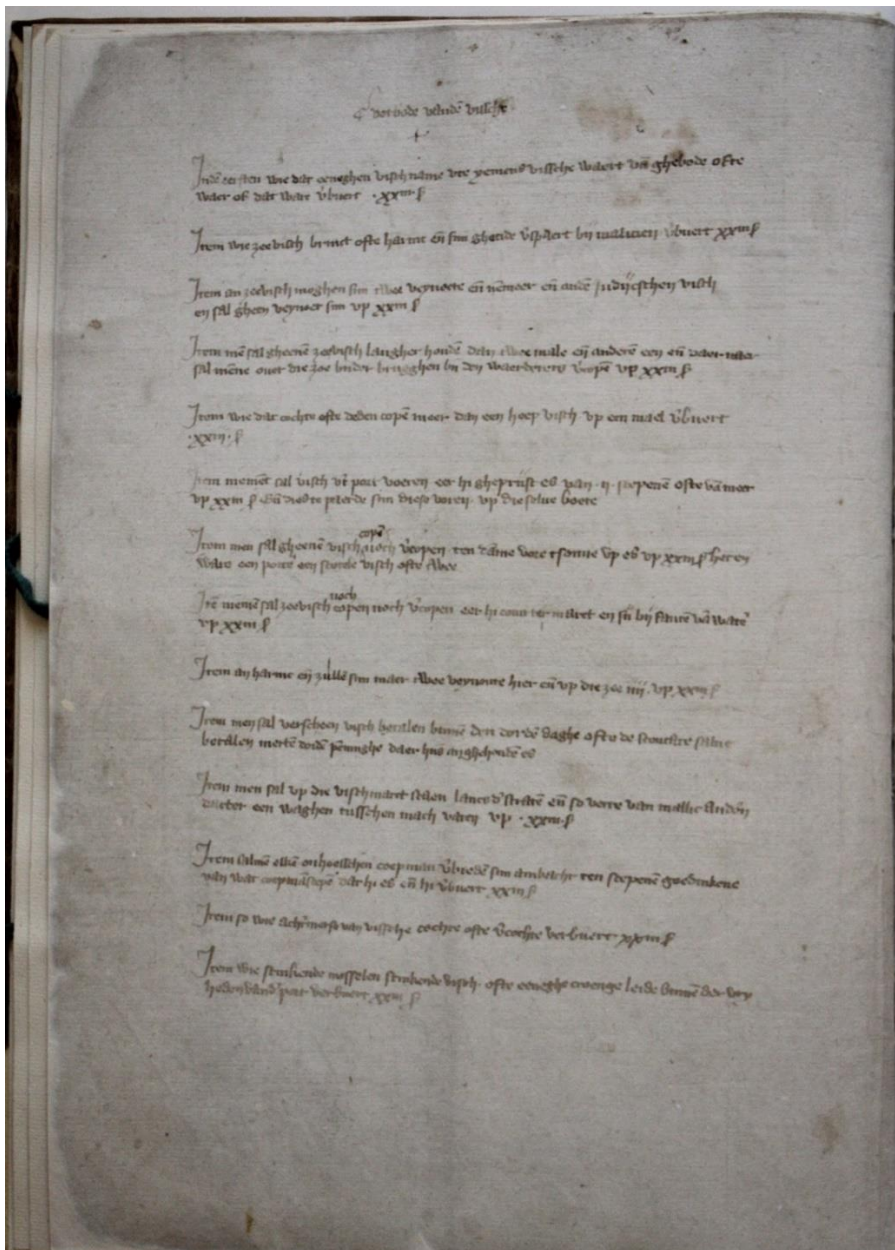
Uuyt Hulst 9 may 1627 Adriaen de Boot, Joos Lambrechts, Jacop de Wale.

41

6.2 DE VOORGEBODEN

Om het openbare leven (de “politie”) in goede banen te leiden vaardigde het stadsbestuur verordeningen uit die “voorgeboden” werden genoemd. Deze geboden regelden zaken zoals de opslag, waardering en verkoop van wijn, bier, vlees en vis, het gebruik van de week- en jaarmarkten, het dragen van wapens, het vervuilen van de openbare ruimte en het verbranden van hout in de woonhuizen.

In het jaar 1399 schreef de pastoor van Hulst, Pieter Tucke, de op dat moment in de stad geldende voorgeboden in dit register. In het register werden wijzigingen en aanvullingen op de voorgeboden aangetekend tot het jaar 1420. Verder werd dit register nog gebruikt voor het optekenen van de namen van de personen die werden toegelaten tot de stad als “poorter” in de jaren tussen 1411 en 1515. Het register ligt open op de pagina's die bepalingen bevatten ten aanzien van de handel in vis en vlees. Op overtreding van een voorgebod stond een boete, die door de overtreder werd “verbuert”. Deze te betalen boete werd uitgedrukt in ponden Vlaams die waren onderverdeeld in schellingen en groten. Eén schelling stond toen gelijk aan zes stuivers. Getallen en geldbedragen werden uitgedrukt in Romeinse cijfers. Het op deze pagina's veelvuldig voorkomende “XXIII s.” betekent daarom een boete van 23 schellingen, oftewel 138 stuivers.

Pagina uit de keur 1399 over bepalingen over handel in vis en vlees. Gemeentearchief nummer SA 41.

Transcriptie van de tekst die bepalingen bevatten ten aanzien van
de handel in vis en vlees

't Vorbode van den viische

*In den eersten, wie dat eeneghen visch name ute yemens vissche
waert van ghebode ofte
waer of dat ware, verbuert XXIII s.*

*Item wie zeevisch brinct ofte harinc ende siin ghetide verspaert bij
malicien, verbuert XXIII s.*

*Item an zeevisch moghen siin twee veynoote ende nemmeer ende
an den indijcschen visch
en sal geen veynoet siin, up XXIII s.*

*Item men sal gheenen zeevisch langher houden dan tweemale
ende anderen een ende daernaer
sal menne over die zoe bij der brugghen bij den waerderers
vercopen, up XXIII s.*

*Item wie dat cochte ofte deden copen meer dan een hoep visch up
eenmael, verbuert
XXIII s.*

*Item niemant sal visch uter port voeren eer hi gheprijsd es van II
scepenen ofte van meer,
up XXIII s. Ende dieste paerde sijn die se voren, up dieselve boete.*

*Item men sal gheenen visch copen noch vercopen ten damme vore
't sonne up es, up XXIII s., het en ware een portere, een scotele
visch ofte twee.*

*Item niemen sal zeevisch noch copen noch vercopen eer hi comt
ter marct en sij bij fauten van watere, up XXIII s.*

*Item an harinc ende zullen sijn maer twee veynoute hier ende up
die zee IIII, up XXIII s.*

Item men sal verscheen visch betalen binnen den dorden daghe
ofte de scoutate salne
betalen metten dorden penninghe daer hijs an ghehouden es.

Item met sal up die vischmarct staen lants der straten ende so verre
van mallicanderen
datter een wagen tusschen mach varen, up XXIII s.

Item sal men elken onhoellchen coepman verbieden sijn ambacht
ten scepenen goedinkene,
van wat coepmanscepen dat hi es, ende hi verbuert XXIII s.

Item so wie achtermetse van vissche cochte ofte vercochte verbuert
XXIII s.

Item wie stinkende mosselen, stinkende visch ofte eeneghe
croenge leide binnen der vrij-
heden van der port, verbuert XXIII s.

Vervolg transcriptie van de tekst die bepalingen bevatten ten
aanzien van de handel in vis en vlees, vervolg

Item dat niemant visch en vercoope onghewerdeert, up de boete
van XXIII s.

‘t Vorbode up vleesch

In den eersten, wie dat vleesch brochte te stalle naerdien dat die
waerderers verboden had-
de verbuert III lb. en ‘t vlesch ende een jaer sijn ambacht.

Item so wie dat cavele wille jaerstal, hi moet hebben driewerf de
weke vleesch
up sijn banc, up XXIII s., hem en lette noetsake die vore scepenen
in waer ghedaen
moet sijn.

Item so wie dat sloughe ongans vleesch ofte verzayt verbuert XXIII
s. ende dat sal

men vercopen buten den vleeschuse met eenen roeden vaenkine.

Item niemant en sal sijn vleesch upblasen, up XXIII s.

Item wie vercoept vleesch van renderinen kaken, het en ware metten pensen, verbuert XXIII s.

Item men verbiet te slane soghen, ramme ende stiere up XXIII s.

Item an een rent van XV s. groten ende daeronder moghen delen twee ghesellen ende
nemmeer ende an een rent van XXX s. groten en daerboven moghen deelen sij viere, up XXIII s.

Item so wie dat ofte vercochte verhoet vleesch ofte dat doet ware van der gadoet, ver-
buert drie point ende een jaer sijn ambacht.

Ook het bestuur van het Hulstambacht, het platteland rond de stad Hulst, had taken met betrekking tot "politie" en "justitie". Daarom vaardigde ook dat bestuur verordeningen uit om het openbare leven van de bewoners van de polders die onder haar gezag vielen te regelen. Hieronder pagina's uit een register waarin de "voorgeboden", met de bijbehorende boetes, werden geschreven die golden in het jaar 1562.

Transcriptie van de tekst op de linkerpagina:

*Men ver(b)iedt van ghelijcken dat niemant hem en vervoordere
eeneghe ghecostumeerde weeghen up te heynene ofte
verdonkeren*

*maer die laeten ligghen om die lieden daerdeure te moghen
passeren, up peyne van* *III lb.pariss.*

Men siet van gelijck dat niemant hem a boorden
verloft of vermaent waer op te gaen staeken
maer die sacht siggen om die lichte d' danc te wagen
passing op poyne van in th 288

van stuyt sjoon te maken
Dat niemant zyn stuyt sjoon te maken van
madel 288 siggen waer op staeken inde wapen
sint op staeken sijn maer op poyne van 288

van stuyt te sacht op de moe
De wye stuyt met tusschen lichte velle op de moe
dat zy siggen sijn boen sijn oft wye op poyne
van 288

van wye sijn maer te stoppen
Dat alle de sjoon die boen sijn siggen sijn maer
dat zy die d' sjoon voor sijn sijn maer sijn
sijn sjoon sijn sijn maer op poyne van in th 288

van wye sijn maer te stoppen
Dat alle de sjoon die boen sijn siggen sijn maer
dat zy die d' sjoon voor sijn sijn maer sijn
sijn sjoon sijn sijn maer op poyne van in th 288

*Van scuuten schoone te maeckene
Dat niemandt zijn scuuten schoone en maecke van
mulle hij en ligghe vaste ghemeerst ende werpe
't mul up 't landt t'eene male, up peyne van XX s.pariss.*

*Van scuuten te laeten up de moer
Soe wye scuuten met turfven laden wille up de moer
dat hij legghe eenen boom achter oft vooren, up peyne
van XX s.pariss.*

*Van boomen in den moer te stoppenen
Dat alle deghuene die boomen hebben ligghende in de moer
dat zij die doen stoppoen voor half september ende niet
en ontstoppen voor half marte, up peyne van III lb.pariss.*

*Van de waterganghen
Item men verbiedt van heere ende der wet weeghen dat hem
niemandt en vervoordere te vischene met staende netten
weelyen, hiltten ofte ander ligghende corfven in
sluusen, hoolen, waterghanghen ifte in anderen beslooten grachten
zonder consent van deghuenen daertoe gheautoriseert zijnde
ende zo wye ten contrarien presumeert te doene zal verbueren
de boete van VI (6) ponden paryssis ende de schade te beteren ter
discretie van scepenen VI lb.par.*

Transcriptie van de rechterpagina:

*Van 't water uuter vaert te laetene
Dat niemandt water uuten vaert en laete, noch water
en doe noch en laete sueren dat daer't behoort ende daer
clachte afquame van deghenen die daer interest ofte
schade bij hebben, datz up de boete van X lb.par.*

*Ende es de scade mindere dan thien ponden paryssis zo wert
de boete ter discretie van scepenen.*

Van vier utte te legghene

Day Maer van Vant te Luchem 211

Dat niemant wat denig vacht en lichte moeg vacht
in de noch g lichte steyn day dacht bespoort / Ende
kacht afname van offening die dave jntlyt ope
stade by ghebe dat op de lichte van 216 p 12

Ende of de staden mindere day tfin 77 p 125 30 mat
e lichte te dacht van dreyen

Day tfin lichte te Luchem

Dat niemant die lichte te Luchem tfin 77 p 125 30 mat
en moe vacht die lichte tfin 77 p 125 30 mat
by jaden en dacht lichte afname dat op de lichte
van 216 p 12

Jen dat die lichte by zy taverne ope ande fien dreyen
vengge vacht ope ande zynde vacht de lichte
van vade ope miede te lichte tfin 77 p 125 30 mat
jogge tfin te taverne tfin 77 p 125 30 mat
vade day zy miede tfin 77 p 125 30 mat
pome van miede tfin 77 p 125 30 mat
en gne van vengge tfin 77 p 125 30 mat
vade tfin 77 p 125 30 mat

Jen gne tfin 77 p 125 30 mat
vengge ande tfin 77 p 125 30 mat
vengge tfin 77 p 125 30 mat
vengge tfin 77 p 125 30 mat
vengge tfin 77 p 125 30 mat
vengge tfin 77 p 125 30 mat
vengge tfin 77 p 125 30 mat
vengge tfin 77 p 125 30 mat

Dat niemandt vier uut en legghe te bij ofte naer
den moer ende der wostijne indien daer iemandt scade
bij hadde ende datter clachte afquame, dats uop de peyne
van X lb.par.

Item dat elck wye hij zij tavernier ofte andere hem verdraghe
eeneghe weesen ofte andere, zijnde onder de protecctie
van vader ofte moeder, te borghene, leenene ofte
jeghens hemlieden te coopmanschappen in eenegher manieren
voordere dan zij met ghereeden penninghen connen betalen, up
peyne van nullyteit, vergheelt ofte recompense hebben
en zullen van eeneghe leeninghe ende boven dien de
boete jeghens den heere van III lb.par.

Item zo wat herberghier bij daghe ofte bij nachte
logiert anders mans wijf met anderen man ofte
anders wijfs man met eenen anderen ghehuweden wijfve
ofte secretelijcken in een gheslooten camere sedt, daer
quade suspitie af es, dat es up de boete van vijf ponden
paryssis voor d'eerste reyse. Ende voor de tweede
reyse X lb.par. Ende de derde reyse ghebannen
te zijne uuten lande van Vlaenderen ter discretie van scepenen.

Ook in de achttiende eeuw werden door de besturen van
de stad en het ambacht nog verordeningen uitgevaardigd
die het openbare leven van de inwoners moesten
reguleren. De verordeningen werden toen in druk
uitgegeven en konden vervolgens op bepaalde plaatsen
worden aangeplakt ter kennisgeving. Hierbij een
verordening uitgevaardigd door het stadsbestuur in het
jaar 1722 met de rechten en plichten van de knechten,
dienstboden en voedsters in relatie tot hun werkgevers en
een verordening uitgegeven door het bestuur van het
Hulstambacht over het uitoefenen van de jacht.

ORDONNANTIE VANDE STADT HULST OVER DE DIENST-BODEN

Bailly, Burgemeester, ende Schepenen der Stede van Hulst in consideratie nemende de clachten, die by verscheyden van haer Ingefeiten van tyt tot tyt sijn gedaen over de groote licentie, onregelicheit ende quact comportement, het welck bedandaght by de Knechts, Dienstmaegden, en Minnen ontrent haeren dienst werdt ghescheyt, tot groote veracatie en ongerijf van haer Meesters, ofte Meesteren, hebben tot voorneminge van soodanige inconuenientien by desen geordonneert, ende gestatueert, gelijk haer Ed: ontsonten, en statueren mits desen.

Eerstelijck, dat alle Knechts, Dienstmaegden ende Minnen, die haer in dienst van jeman verbinden, ende daer toe een Hand-penninck ontfanghen hebben, gehouden sullen zyn, binnen den gewoonelicken ende gepregherden tijt, in haere huere ofte dienst te treden, sonder dat de selve sullen vermogen desen haeren dienst te verlaten, op te seggen, ofte den Hand-penninck weer te brengen, veel min haer binnen den selven tijt aen andere te mogen verhueren, op poene van ses gulden boven arbitrale Correctie naer ghelegentheyd der Saecke, ende daer en-boven, evenwel gehouden blijven den voorschreven Dienst te presteren, op poene dat sy vanden Officier off desselfs dienaers, tot haren Coste dadelijck, uyt den huyle gehaelt ende tot haren vorigen, ofte eersten aengenomen Dienst geconstringeert sullen worden, mede op arbitrale Correctie.

Dat reciprokelijck de Meesters ende Meesteren de voorschreve dienstboden, als sy de selve in huere hebben aengenomen, ende een Hand-penninck gegeven, niet en sullen vermogen de huere op te seggen, nemaer gehouden sijn de selve op den behoortelicken en bestemden tijt in haeren dienst ofte huere te laten comen, ofte in te nemen, op poene van een halff vierendel jaers huere, by de Meesters ofte Meesteren, in cas van contraventie, aende voorschreve dienstboden te voldoen.

Dat de voorschreve Knechts, Dienstmaegden, ofte Minnen, gehouden sullen wesen, binnen den derden dagh dat de huere inget, hun in haeren dienst te begeven, op poene van eenen gulden ieder dagh, die sy naer den gepregherden tijt, inden dienst comen sullen te verbeuren, welcke boete by hun Meesters ofte Meesteren aen het bedongen Loon, sal werden gecort ende ingehouden.

Dat alle ende een ieder vande voorschreve Dienstboden, hun eens in hunnen dienst begeven hebbende, gehouden sullen zyn, den selven doorgaens, in alle getrouwicheit ende neerthicheit waer te nemen ende haer Meesters ende Meesteren, als mede die van haere familie, met behoorelijck respect, ende gehoorzaamheyt te bejegenen, ende te dienen, ende voorts hun in stillicheit, eerbachheyt, ende matigheyt, sulcx te gedagen, dat haer Meesters ende Meesteren in haeren handel en wandel, een goet genoege comen te nemen.

Ende by aldien enenige Meesters ofte Meesteren inden dienst ofte comportement van desselfs Knecht, Dienstmaecht ofte Minne, geen contentement maer misnoeghen heeft, soo sal in sulcken gevalle de voorschreve Meester ofte Meesterse vermogen acqultons de huere aen soodanige Knecht, Dienstmaecht ofte Minne op te seggen, ende haer te

laten gaen, mits alsdan aende selve betaelende, haer verdient Loon tot den uyt-eynde, van het halve vierendel jaers, daer inne de selve getreden sullen sijn, te reekenen naer de proportie vande bedongen Huere-pennincken, waer mede de voorschreve Meesters ofte Meesteren sal mogen gestaan, sonder gehouden te sijn, daer van redenen te geven, ende sal de voorschreve Knecht, Dienstmaecht, ofte Minne, daer op dadelijck moeten vertrecken, blijvende soodanige gecallcerden Knecht, Dienstmaecht ofte Minne-moer, ingevalle sy haer moerwilligh aenstellen, weygeren te vertrecken ofte enenige insolentie plegen, ontrent haere meesters ofte meesteren, ofte die vande familie, subject de straffe inden volgende artikel gestatueert.

Dat voorders de selve Dienstboden niet en sullen vermogen haeren dienst sonder wetighe redenen, te verlaten, ofte voor den tijt daer uyt loopen, op poene van een vierendel jaers ofte halff jaer loon ter arblatage van d'Heeren vande Magistraet, de meesters ofte meesteren te adjudiceren, ende daer en-boven op de clachte vande selve meesters ofte meesteren, inde Gijscamer te water, en te broode geset, tot discretie vande Heeren vande Magistraet voorschreve, ende sullen alvooren daer van te mogen gaen, de costen daer en-boven moeten betalen, of dat de selve vande Huere-pennincken sullen worden affgekort.

Dat de voorschreve Dienstboden wijlende naer expiratie van haeren dienst, haer in anderen dienst begeven, gehouden sullen sijn, haeren dienst drie maenden, voor elcken termijn, van verhuys-tijt, op te seggen gelijk oock in soodanige gelegentheyd gehouden sullen sijn, meesters, ofte meesteren, niet genegen sijnde haere voorschreve Dienstboden inden dienst te continueren, op poene dat by sijnswijgen van partijen, den dienst wert gehouden voor gecontinueert.

Dat mede de Besteders oft Besteders oft die gene die hun behelpen met Knechts ofte Meyficus te verhueren, niet vermogen sullen de selve voor de voorschreve drie maenden, dat sy haeren tijt uytgedient, ende voldaan sullen hebben, op een ander te besteden, daer toe te raden ofte helpen directelijck oft indirectelijck, nocht de selve uyt hunne huere geloopen wescende, te assisteren, te huysen ofte bergen, nemaer dat sy alvooren by de meesters, ofte meesteren, sullen onderstaen, ofte de huere vande voorschreve Dienstboden, ten uyt-eynde vande selve drie maenden sal expireren, ende off de huere van een van beyde de syden is opgeseyt, alles op poene van twintigh gulden, by de besteders ofte besteders, ten behoeve vanden Officier te verbeuren.

Aldus gearresteert ende gepubliceert desyn 15, Mey 1722, My tiercende als Griffier, Wat gecorenen J. DE VRIESE.

Ordonnantie van de stadt Hulst over de Dienst-Boden, 1722. Gemeente archief no. HA 90

VERBOD;

Ordonnantie ende Reglement op het Stuck van de

JAGT ende WEYERYE,

In Hulster-Ambagt.

Balliuw/ Borgemeester ende Schepenen/ banden Lande van Hulster Ambagt/ t' eenemael geentgen zynde tegen het ongeregelde Jagen in de boosch Lande te booschen hebbe goed gebonden / op openbare Publicatje en affcie deser aen allen een pnegelijc niemant uytsonderden t' Interdicere en verbieden/ gelijck hier mede deselve Scherpeligh Janderdicere en verbieden dat sig niemant dan nu boostaen sal verbodere in den boosch Ambagte te Jagen / hangen/ Stroppen / ofte schieten / eenigh haes Perdyns / ofte andere wild bract / in wat maniere / ofte andere wat schijn ofte Practische sulr soude mogen gescheiden / op pene als by nabolgende Articulen biederde Geerpinneerd / uytgesonderd de gene die daer tot behoort / sijn Bequalificeerd.

^{1.} Voor eerst werdhier mede Geannulleerd dood, en te niet gezen, alle Concellie en acten die voort dato deses sijn uitgegeven gewest: Ende in dien ymand soude Pretenderen recht te hebben, tot de voorsz Jagh, sal selve aen de voorsz Balliuw, Borgemeester en Schepenen (schuldig zijn, bekend Temaken, alsoo men niemant verliest in sijn regte te Preiudicieren.

^{2.} Item fallen alle de gene alsoo regt hebbende niet anders nog weger nog later al van den Eerlic Septemb tot den Tweede February. Mogen Jagen op haes, ende dat maer twee mael ter Weke, op de verbeurte van tien Caroli gulden, van yder haes, dat buyten tijds sal gevangen zijn.

^{3.} Ingevalick sulden de Gequalificeerde maer twee mael ter Weke Jagende niet hooger mogen vangen als twee haesen, op de verbeurte elken van tien Caroli gulden, van yder haes, dat buyten Gevangen.

^{4.} Niemand vande Gequalificeerde vermogh uyt sijne Name, t'zy Castelein, knecht, Dienaer, of ymand anders, te laren Jagen op haes, ofte sine handen daer toe te leenen yder op de Boete van Vijf gulden. Soo dikwils het selve gebeurd t' en zy by sigelike hand teyken van dien geuerende alleen voort dien dagh.

^{5.} Gelijck ook niemand sal vermogen op Smeur te Jagen, op haes, t'p de Boete van tien Gulden, boven tien gulden op yder haes dat men alsoo sal gevangen hebben.

^{6.} Mede sal niemand vermogen in t' Veld te Jagen voor ofte na Sonne ichijn, op de Boete van tien Gulden, als ook twintigh voort yder haes alsoo gevangen.

^{7.} Weerd ook Scherpelijck verboden het Jonge haes buyten behoo de tijl uyt het veld roove op de Boete van twintigh gulden, voort yder haes.

^{8.} Niemand te Platte Lande woonende, sal vermogen, op sijn Hof-Ste, of wooninge eenige lange-honden, ofte winden te hebben nog and're groote soorten van honden te houden, hoedmigh die mogen wesen dan behoort sij gelijck met klippels, van twee Roeten langh, en een Palm dik, en dat van den Tweede February tot den Eerlic Septembris, op de verbeurte van vijff gulden, van yder hond, Soo dikmael als die Ongebloit, als voren sal bevonden werde, Misfaders Vijf andere gulden van yder Wind-Hond, t'zy jong of oud, die binnen agt dagen, na uyt sellen des by de voorst: te Platte Lande woonende sulden bevonden werden, Ende voorts alle aght dagen te verbeure gelijck vijff gulden, soo lange en dikwils sy die by hun behouden sulden, gelijck mede gene Lands loyden, in t' veld floegende en libeurende, geenderhande soorte van honden by haer sulden roge hebben, dan behoort sij Gelijckelijck gelijck voorsz: op de loete van tien gulden, van yder hond, die by haer bevonden sal werden.

^{9.} Gelijck ook alle de gene regt hebbende, als voren: niet en sulden vermogen eenige perdyen by nagt op de ruit te vangen op pene van twintigh gulden van yder loen, ofte perdy.

^{10.} Niemand t'zy Mans of Vrouwen, dienstboden, ofte kintren vermogen eenige eyen uyde Nesten van Verdieren te rooven, op de verbeurte van vijff gulden voort yder ey: Ende sal den hays hauer voort sijn kinderen en dienstbode Reispoufel sijn en voldoen de Boete daer toe gestatueerd.

^{11.} Niemand die Ongequalificeerd is, vermogh te gaten in t' veld met eenig toer, veel min daer mede te schieten, op de verbeurte van t' selve toer, en nog tien gulden tot Boete.

^{12.} Degene die alsoo haes of Perdyns gesichte hebbende sal verbeuren twintigh boven het Roer.

^{13.} Gelijck ook niemand sal vermogen eenige stricken te stellen, nog daer mede eenig wild te vangen, op pene van vijff gulden, voort yder strick alsoo gevangen, en voorts arbitraire Corree: salvende de hays houders Reispoufel alsoo voren. Ende voer de tweede teyde daer op bevond sijde sal des boete verdubbeld worden.

^{14.} Ende alsoo bevondn word, dat eenige sij verbeuten aen de Ingeletenen te Platte lande, hare duven, en hoedens, gansen, ofte kalkoenen te schieten, werd zulk ook wel Exspesselijck verboden, op de Boete van tien gulden voort yder gesichte sluck, boven de verbeurte van t' Roer.

^{15.} Niemand sal eenige duven hebben, Ofte houde na de Publicatie deser, ten zy hebbende in sijn gebruyk te minen wijt gemete Landt, op de verbeurte vande voorsz duven en Festeijck, weeringe van koste boven de boete van vijff gulden, voort elker maent die ymand sal aenhouden na de voorsz Publicatie.

^{16.} Degene daer toe gesteld en behoortlijck be-eindicht hebbende niemant op eenige der voorsz: Articulen gepeseld sulen ofte sal de selt daders overbiengen aen d'Heer Balliuw van deser Ambagte, of by sijn absentie aen sijnen gesubstieueerde, op datte dag van Gyseling Pertinent werde sengetreckend, niet de overtreddinge van die, ende aen de voorsz: overbiengens sal volkomen gekeure gegeven werden, alwaer dat den Delinquant dry maenden na het seyt Geconneerd en achterhaeld wienden.

^{17.} Alle welke Boete, heerlijck ende reetlyk by seyte sulen geinz engeer enreutet werde byde voorsz Heer Balliuw, by apprehensien ende denentien van de delinquanten, ende verkooping van hare Goederen, t' Applicieren een derde voor de aenbrenger, het tweede derde voor den Heer Balliuw, en het laeste derde voor den Armen der Parochie daer t' Delict gescheit.

^{18.} De personen delinquerende geene middelen hebbende ommede voorgestelde Boete te betalen, sulen boven de verbeurde Jagt geuigen die sy soude mogen gebruiken en die honden, by gerangulic veriekerd, ende arbitrairlyk gestat werde n.

Adaan te Vergaderingt van gemelte Balliuw, Borgemeester en Schepenen van den voorsz: Lande van Hulster-Ambagt, ende de Gepubliceerd ter Puy deser.

My Toirconde als Griffie.

Tot Middelburgh, Gedrukt by Jacobus van Poelje Junior,
Bock-Drucker, Woonende inde Kortend' Delft.

Verbod, Ordonnantie ende Reglement op het Stuck van de Jagt
ende Weyerye in Hulster-Ambagt, 1722.
Gemeente archief no. HA 90

6.3 DE RECHTSPRAAK

Tot eind negentiende eeuw mochten de besturen over de stad en het ambacht Hulst ook rechtspreken over de inwoners. De besturen werden bij het uitoefenen van de rechtspraak in criminele zaken geholpen door de “baljuw”. Samen met de bestuurders vormde hij bij die gelegenheid de “vierschaar”. Deze rechtbanken behandelden zaken die konden worden bestraft met een boete maar ook zaken waarop zelfs de doodstraf als vonnis kon worden uitgesproken. Verder behandelden deze rechtbanken ook civiele zaken tussen burgers onderling en legden zij op verzoek verplichtingen vast die de burgers individueel aangingen. In al deze rechtszaken en rechtshandelingen werden de burgerlijke partijen vertegenwoordigd door procureurs.

Hieronder de instructie voor de procureurs die werkzaam waren bij de vierschaar van Hulsterambacht. De baljuw was de direct door de graaf van Vlaanderen aangestelde openbare aanklager. Hij was verantwoordelijk voor het opsporen en aanhouden van verdachten in criminele zaken. Hij formuleerde tegen iedere verdachte de aanklacht en de eis. Vandaar dat hij in de rechterlijke documenten werd aangeduid met de termen “heesschere” of “heere”. De schepenen hoorden vervolgens de verdachte, de “verweerder”, die werd bijgestaan en vertegenwoordigd door een procureur. Eventueel werden getuigen gehoord, zowel voor als tegen de verdachte. Meestal na afloop van een tijdrovende uitwisseling van documenten spraken de schepenen het vonnis uit. Dat kon een boete zijn, een verbanning en/of een lijfstraf. Voor uitvoering van de lijfstraf werd de veroordeelde weer overgedragen aan de baljuw. De

N A D E R
R E G L E M E N T
E N
I N S T R U C T I E
Voor de respective
P R O C U R E U R S ,

Postuleerende voor den Geregte en Vierschare
van den Lande van

HULSTER AMBAGT.

Tot M I D D E L B U R G ,

Gedrukt by *Simon Clement*, Ordinaris Stads-drukker, woonende in de Langendelft, by de groote Markt.

Nader Reglement en Instructie voor de respective Procureurs, postuleerende voor den Geregte en Vierschare van den Lande van Hulster Ambagt

boetes die werden geïnd kwam half en half ten goede aan het stadsbestuur en de baljuw.

Hieronder zijn documenten te zien uit het archief van de vierschaar van de stad Hulst. In de registers werd voor elk proces de procesgang opgetekend, zowel voor de criminele processen aangespannen door de baljuw als voor de civiele tussen burgers onderling, waarbij de baljuw overigens vaak de eisende partij ondersteunde. Het opengeslagen register dateert uit het jaar 1515. De documenten uit het jaar 1514. Uit deze archiefstukken blijkt dat het handhaven van de voorgeboden (in dit geval die op het vlees) niet altijd gemakkelijk was.

Op de rechterpagina het verslag van het proces dat Jacop Snoer, samen met de baljuw, aanspande tegen Pieter Ellewout. De tekst begint met de aanklacht. Pieter zou met een vleesmes een stuk van het vlees dat op de stal van Jacop hing hebben afgesneden en op de grond laten vallen. Hij zou Jacop hebben beledigd en zelfs bedreigd met het mes. Snoer eist dat Pieter wordt veroordeeld tot het blootshoofd verschijnen in de vierschaar met een kaars van vier pond was en het bekennen dat hij niet het recht had zo te handelen. De baljuw eist op zijn beurt de boete van zestig ponden parisis (circa twaalf euro). De tekst eindigt met de opdracht van schepenen aan de verweerder om antwoord te geven op de aanklacht.

Transcriptie van de tekst op de rechterpagina

Jacop Snoer ende de heere heessen Pieter Ellewoutvleeschouwere ende vertooghen hoe dat dese verweerdere hem vervordert heift te commene uuyt zinen stalle met eenen vleesmesse in zijn hand ende heift den heesschere afghesleghen ende ghehouwen een alf beeste die hync over 's heesschers stal zo dat zij ter aerde viel ende

te vuyl was om te vercoopen jeghen zinen danc ende wille. Ghevende den heesschere boven dien vele injurieuse woorden ghelijc “bouve”, “rabaut” of zulke andre ghelijcke woorden in substancie, zegghende dat de heesschere es een anbringhere. Dit al nyet ghenouch zijnde es uuyt zinen stalle ghecommen loopende met eenen vleesmesse in zijn hand zegghende “ghij bouve weert u, ic wil u bevechten”, in sulkerwijs dat en hadde ghedaen duer eenighe die’r bij waren, soude desen heesschere ghequest hebben van ziinen live. Partie concluderende dat de verweerdere dit nyet ghedaen en heift hij en sal ghecondempneert werden te commene in vierscare met eender tortse van IIII lb. was, blootshoofte ende onghegot, zegghende de woorden ende uploop bij hem ghedaen ende ghesproken up den heesschere, dat hgij dat ghedaen heift met quader cause ende met onghelijcke, biddende hem dat te willen vergheven ende deselve tortse te ghevene mijnen heere Sint Anthonis. De bailliu concludeert de boete van LX lb.par. of uterlic naer ’t bevint van den sticke, vermet.

De heere claecht ten versoucke van den heesschere met partie; de verweerdere versouct desen heesch ghesloten t’hebbene ende neemt dach van rade den XXVIIen in novembre anno XVcXV.

Ghewijst VII december XV den heesch te haelne ende t’andwoordeneonthier ende den anderen dinghedach of partie voortganc.

[illegible]

Transcriptie:

Dit hebben bevonden de wardeerders van den vleessche, Franse van Sele ende Gheleijn Dulle als wardeders.

Item in den eesten dese personen die sijn in ghebreke gheweest van drie werven de weke vers vlees ter banc ghebrocht (te) hebben van die ghecavelt hebben, te weten de personen Jacop de Raet, Cornelis Vermare, Cornelis Bouwen, Willem de Boet, Marten van Ackeren, Ghijselbrecht Everbout ende Willem de Raed.

Item dese personen die hebben vercocht versaeyt vlees sonder daer up te stellen een roet vaenkyn, te weten Pieter Ellewout ende Willem de Boet.

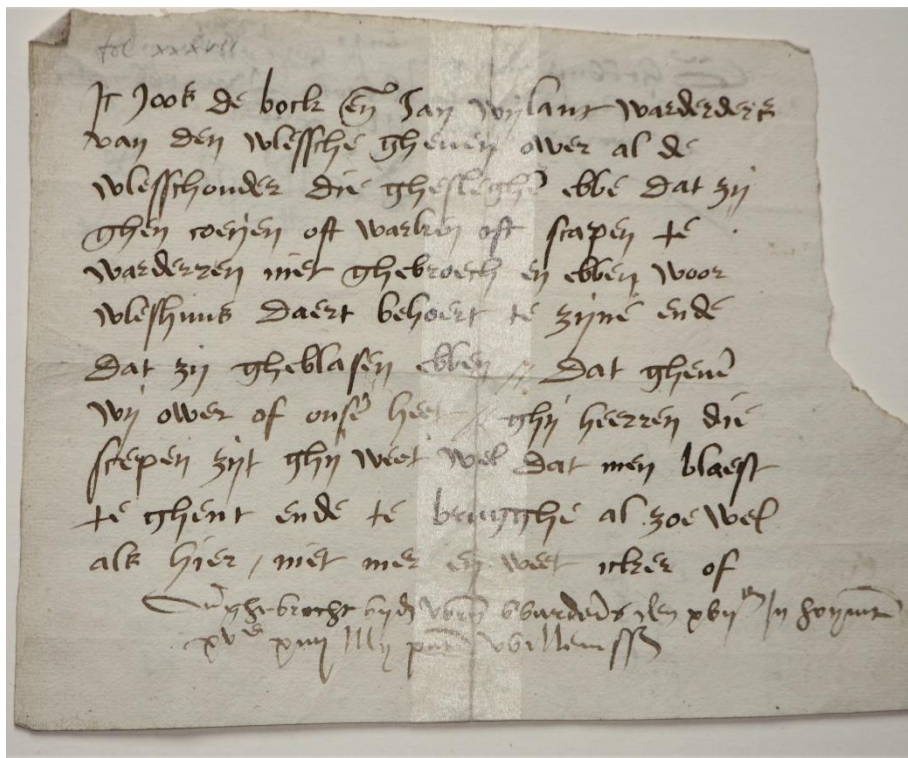
Item alle de personen die in't gulde sijn die hebben vercocht vlees ende dat gheblaesen ende ghelycht, sonder Willem de Raet mits dat hij lettelt ofte niet gheslegghen en heeft.

Item noch personen die gheslegghen hebben vlees sonder ghewardeert, te weten alle die in't gulde sijn sonder Willem de Raet die en heeft sychten Paesschen niet gheslegghen.

Item in't ghelictx alle de vleesschouwerd die sijn baerschuldich ende in ghebreke van de half lever in't vlees te laten hanghen achtervolghen de voorghebooden behouden Willem de Raet mits dat zij niet en weten dat hij gheslegghen heeft sichtent dier tijt. Dese ghebreken sijn ghesiet sichtent Paesschen herwaerts tot ingaende van ougst XVc (1500) XIII (14) leetleden.

Overghebrocht bij den bovenghenoemden warderers den eersten in september anno XIII (14).

Getuigenis dat door twee andere waardeerders van het vlees werd afgelegd ten gunste van hun collega's.

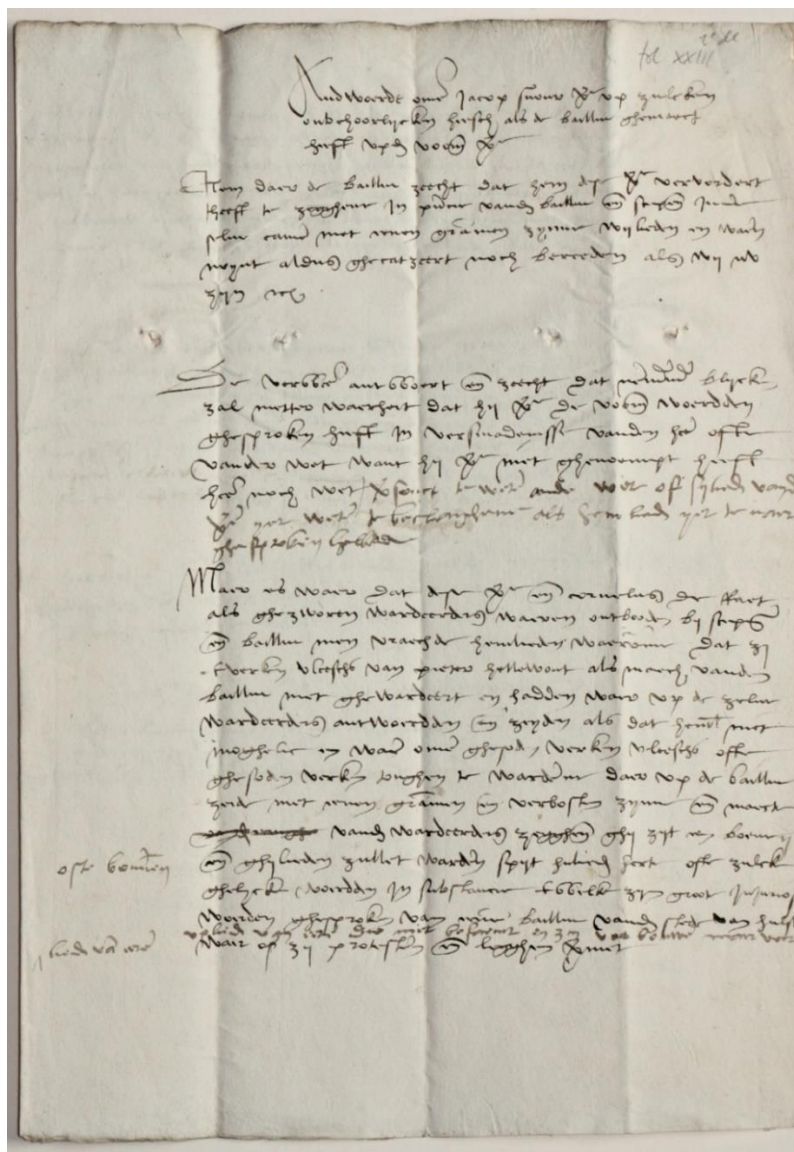
Transcriptie:

Ic Joos de Bock ende Jan Wylant, warderders van den vlessche gheven over al de vlesschouder die gheslegghen ebbe, dat zij ghen coeyen oft varken oft scapen te warderren niet ghebroech en ebben voor vlesshuus daer't behoert te zijne ende dat zij gheblasen ebben. Dat gheven wij over of onser heet. Ghij heerren die scepen zijt, ghij weet wel dat men blaest te Ghent ende te Brugghe altoewel als hier. Niet mer en weet ick'er of. Overghebrocht bij den vornoemde warderders den XVIIen (17) in hoymaent XVc (1500) XIII (14). Mij present Willemsone.

Twee documenten die ter tafel kwamen in het proces van de baljuw tegen Jacop Snoer als waardeerder van het vlees. Hij zou de leden van de vierschaar in de zitting

hebben beledigd en geweigerd hebben het vlees van Pieter Ellewout, familie van de baljuw, te waarden.

Antwoord van Jacop Snoer op de aanklacht van de baljuw, opgesteld door een van de procureurs.

Transscriptie

Andwoerde omme Jacop Snour, verweerder, up
zulckenonbehoorlijcken heesch als de bailliu ghemaectheeft up den
voornoemde verweerder:

*Item daer de bailliu zeecht dat hem dese verweerdere vervordert
heeft te zegghene in presencie van den bailliu ende scepenen in de
selve camere met eenen grammen zynne. Wij lieden en waeren
noynt aldus ghecatzeert noch bereeden als wij nu zijn etc.*

*De verweerder antwoert ende zeecht dat nemmermere blijcken zal
metter waarheit dat hij verweerdere de voornoemde woerdden
ghesproken heeft in versmadenisse van den heere ofte van der wet
want hij verweerdere niet ghenoept heeft
heere noch wet; versouct te weten an de wet of sijlieden van den
verweerdere yet weten te beclaghene als hemlieden yet te naer
ghesproken hebbende.*

*Maer es waer dat dese verweerdere ende Cornelus de Raet als
ghezworen wardeerders waeren ontbooden bij scepenen ende
bailliu men vraechde hemlieden waeromme dat zij 't vercken
vleeschs van Pieter Ellewout, als maech van den bailliu, niet
ghewardeert en hadden, waer up dezelve wardeerders
antwoerdden ende zeyden als dat hemlieden niet moghelic en
waere omme ghesoden vercken vleeschs ofte ghesoden verken
tonghen te warderene. Daer up de bailliu zeide met eenen
grammen ende verbosten zynne ende maecte van den wardeerders
zegghende: "Ghij zijt een boeve (ofte bouwen) ende ghijlieden zulle't
warderen spijt hulieden herte" ofte zulcke ghelijcke woerdden in
substancie. 't Welke zijn groote injuriose woerden ghesproken van
eenen bailliu van der stede van Hulst up lieden van eeren die niet
bfaemt en zijn van bouwen maer voe (lieden van eeren). Waer of
zij protesteren ende legghen vermet.*

[illegible]

Transcriptie

Vraghe omme Jacop Snoer, verweerdere, tjeghen den baliou, heesschere:

Mijn heeren die scepenen sijt, hulieden zal believe te vraghene dese oorconden ende persoonen oft hemlieden wel kennelicken es als dat Jacop Snoer ende Cornelis de Raet als ghezworen waerdeerders van den vleesschen waren ontboden bij scepenen ende baelliou. Ende de baelliou die vraechde hemlieden waer omme zijlieden 't verken vleesch van Pieter Ellewout niet ghewaerdeert en hadden. Daer uppe dat de verweerdere zeyde dat hemlieden niet moghelicken en ware omme ghesoden wercken vleesch ofte ghesoden verken tonghen te waerdeerne. Daer uppe de baliou zeyde met eenig grammen ende verborsten zinnen ende machte van eenighen van den waerdeerders segghende: "Ghij zijt een boouve ende ghijlieden zulle't waerdeeren spijt hulieder harte" ofte sulcke ghelijcken woerden. Ende ofte 't selve vleesch niet ongans ende versayt bevonden gheweest en heeft ende wat hemlieden hier of kennelicken es t' s'vverwaereers voor- deele.

In de kantlijn:

Pieter de Coyere

Clays van Steenvliet

Martin Inghel

Adriaen de Claerc

Pieter Ellicx

Cornelis de Raet

7. Bestuurlijk overzicht

Antoine Prinsen

BESTUURLIJK OVERZICHT

ANCIEN REGIME			
LANDSHEERLIJK GEZAG	REGIONAAL GEZAG	LOKAAL GEZAG HULST E.O.	
1242-1648 Graafschap Vlaanderen Hoofdplaats: Gent / Brussel Graven en Gravinnen	1242-1648 Kasselrij Oudburg van Gent Hoofdplaats: Gent Burggraaf/Opperbaljuw Onderbaljuw De Vier Ambachten: Axel, Assenede, Boekhoute, Hulst Hoofdplaats: Axel later Assenede 1 Baljuw en 7 Schepenen	1242-1350 Hulsterambacht 1 Baljuw en 7 Schepenen 1 Schout (erfschout)	
		1350-1648 Stad Hulst 1 Baljuw en 7 Schepenen 1 Schout (erfschout)	1350-1648 Ambacht Hulst 1 Baljuw en 7 Schepenen 1 Schout (erfschout)
1648-1794 Republiek der Verenigde Nederlanden Hoofdplaats: Den Haag Staten-Generaal Raad van State	1648-1794 Staten-Generaal hoofdplaats: Den Haag Commissarissen	1648-1794 Stad Hulst 1 Baljuw en 7 Schepenen 1 Schout (erfschout)	1648-1794 Ambacht Hulst 1 Baljuw en 7 Schepenen 1 Schout (erfschout)

7.2 HET LOKALE BESTUUR IN DE STAD EN HET AMBACHT VAN HULST IN DE JAREN 1242-1795

Titel (aantal)	Benoemd door	Taken	Zittingsduur
Schout (1)	1242-?? Graven en Gravinnen van Vlaanderen; afkomstig uit de adel.	1242-?? Vertegenwoordigen van de Graven en Gravinnen, met name het innen van belastingen, het opsporen van misdadigers en het uitvoeren van vonnissen.	Aanstelling voor onbepaalde tijd (erfelijk); later vervangen door baljuw
Baljuw (1)	1242-1645: Graven en Gravinnen van Vlaanderen;afkomstig uit de adel en de gegoede regionale burgerij. 1645-1795: Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden;afkomstig uit de adel en de gegoede nationale burgerij.	1242-1645: Vertegenwoordigen van de Graven en Gravinnen en het opsporen van misdadigers en uitvoeren van vonnissen uitgesproken door de lokale vierschaar. 1645-1795: Vertegenwoordigen van de Staten-Generaal en het opsporen van misdadigers en uitvoeren van vonnissen uitgesproken door de vierschaar.	Aanstelling voor bepaalde tijd; opvolger van de schout
Schepenen (7)	1242-1645: Commissarissen van de Graven en Gravinnen van Vlaanderen op voordracht van het zittende bestuur; afkomstig uit de lokale gegoede burgerij. 1645-1795: Commissarissen van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden op voordracht van het zittende bestuur; afkomstig uit de lokale gegoede burgerij.	1242-1795: uitvoering geven aan Bestuur en Rechtspraak: Bestuur = wet en regelgeving, uitvoering en handhaving op het gebied van handel, nijverheid, onderwijs, religie, zorg, openbare orde, ruimtelijke ordening e.d.; Rechtspraak = als 'Vierschaar' rechtspreken in criminele en civiele zaken waarbij de criminele zaken werden aangespannen door de baljuw die later ook het vonnis moest uitvoeren.	Oorspronkelijk één jaar, later twee jaar

7.3 BESTUUR IN DE FRANSE TIJD

1795-1814 Franse Republiek hoofdplaats: Parijs Consuls Keizer Vertegenwoordigers van het Volk	1795-1814 Departement Sas-van- Gent hoofdplaats: Eeklo Gouverneur	1795-1796 Kanton Hulst hoofdplaats: Hulst President Secretaris Officiers Municipal
	1796-1814 Departement van de Schelde hoofdplaats: Gent Gouverneur Vertegenwoordigers van de Communes (Officier Municipal)	1796-1814 Kanton Hulst hoofdplaats: Hulst 8 Plattelands communes: Boschkapelle, Clinge, Graauw-en-Langendam, Hengstdijk, Hontenisse, Ossenissee, Sint-Jansteen, Stoppeldijk. 1 Stedelijke commune: Hulst Agent Municipal Adjoint Officiers Municipal

7.4 MODERNE TIJD		
1815-1830 Verenigd Koninkrijk hoofdplaats: Den Haag / Brussel Koning Staten-Generaal Raad van State	1815-1851 Provincie Zeeland hoofdplaats: Middelburg Arrondissement Goes hoofdplaats: Goes	1815-1825 5 ^e District Hulst hoofdplaats: Hulst Districtscommissaris President (stad) Schout (8 dorpen)
1830-1851 Koninkrijk der Nederlanden hoofdplaats: Den Haag Koning Staten-Generaal Raad van State	Gouverneur Gedeputeerde Staten Provinciale Staten	1825-1851 5 ^e District Hulst hoofdplaats: Hulst Districtscommissaris Gemeenteraad Burgemeester Wethouders (stad) / Assessoren (8 dorpen)
		1851-1936 9 gemeenten: Boschkapelle, Clinge, Graauw-en-Langendam, Hengstdijk, Hontenisse, Hulst, Ossenissee, Sint-Jansteent, Stoppeldijk. Gemeenteraad Burgemeester Wethouders
	1851-heden Provincie Zeeland hoofdplaats: Middelburg Commissaris van de Koning Provinciale Staten Gedeputeerde Staten	1936-1970 6 gemeenten: Clinge, Graauw-en-Langendam, Hontenisse, Hulst, Sint-Jansteent, Vogelwaarde.
		1970-2002 2 gemeenten: Hontenisse, Hulst.
		2003-heden 1 gemeente: Hulst.

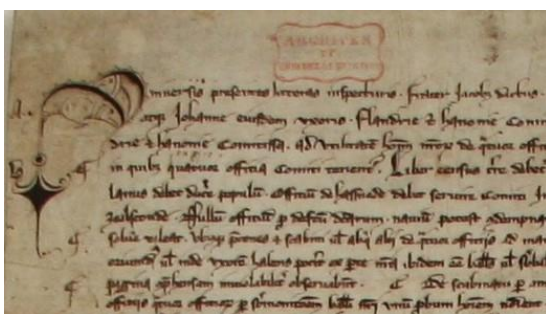
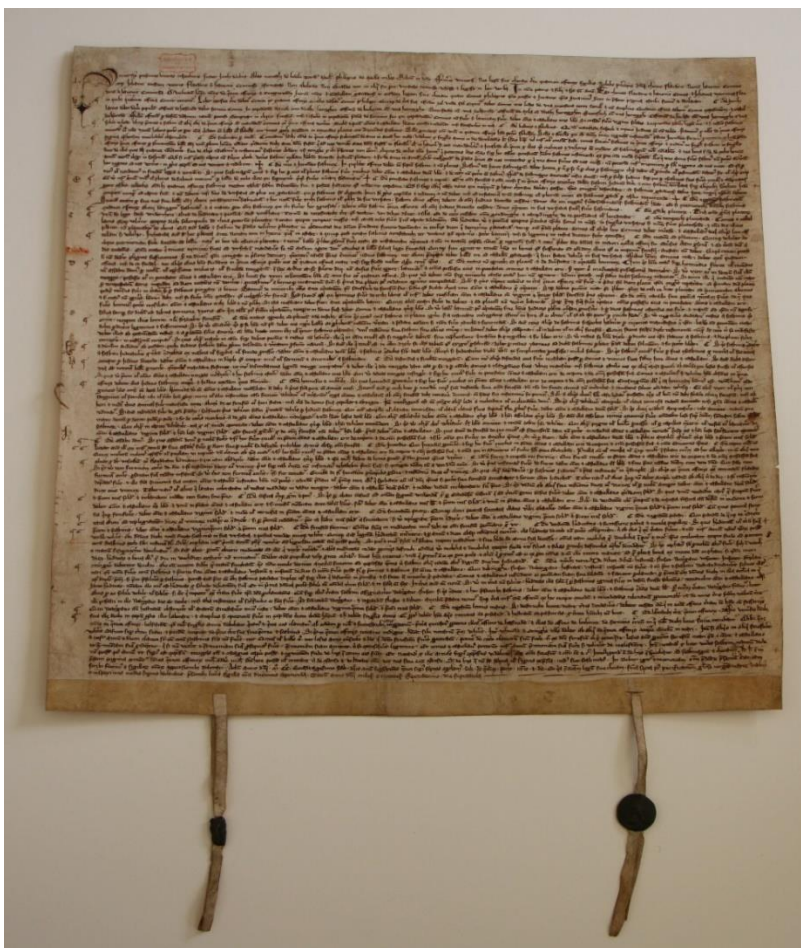
8 Documenten Rijksarchief Brussel

Quittance de Thomas de Savoie de la somme de 60.000 lb. qu'il a recue de Marquerite, comtesse de Flandre, pour le rachat desdits 6000 lb. de rente et de revenus du tonlieu de Mons et d'erbant en Hainaut que Jeanne, comtesse de Flandre, sa femme, lui avait donnés . Samedie avant la Saint-Laurent 1257.

“Kwijting van Thomas van Savoie voor de som van 60.000 lb, die hij heeft ontvangen van Margareta, gravin van Vlaanderen, voor de aflossing van genoemde 6.000 lb. aan renten en inkomsten uit Bergen en “d'erbant” in Henegouwen die Johanna, gravin van Vlaanderen, zijn vrouw, hem heeft geschonken. De zaterdag voor Sint Laurentius 1257.”

Dit document is merendeels voor de nog redelijk in takt zijnde zegel van Thomas binnengehaald. Johanna is al in 1244, twee jaar na verschijnen van de keure, overleden en opgevolgd door haar zuster Margareta van Constantinopel, die in 1257 kwijting aan Thomas verleend.

Afschrift uit 1317 door de abt van Boudelo en ridder Philips van Axel van de Keure van 1242 van de Vier Ambachten.

H. des commissarissen was hare Hoog. Moog.
tot hie wadmakes vande welk al sijn
speciale gecommitteert geboey is conform
vande lat. bij hare Hoog. Moog. van
die aen d'and' jure geord. tot

Burgomestor
Jacob de prijs.

De Schepenen
Paulus Arceus
Johndrick van Gommel
Pierre de Beaufort
Arnoudt Lub
Jans Willem van Duijn.
Martini van Berghen.
Artus Molles.

tot Trezorier

Jean hoel

La dende ende benoemde alle ende
scheiden de soche is eere respectie
qualiteits + inhous ende geconform
act. giet + ij. septemb. 1647.

Meerman Jacob van Hesel van Sminta

Besluiten waarbij door de commissarissen van de Staten-
Generaal schepenen worden benoemd voor het ambacht,
1647. Gemeente archief no.5A 44a.2

Flandriae Comitatus pars Batava, Nicolaum Visscher, 1675
Kaart van Staats-Vlaanderen. Gemeentearchief Hulst 61x45 cm

Colofon

Uitgave	Museum Hulst , 's-Landshuis, 2022
Teksten	Adrie de Kraker Antoine Prinsen Edie Bogaert Wies Neve J. Adriaanse J.T. de Smidt H. Brand & D. Lambrecht
Expositie	Edie Bogaert
Foto's	Bert Zandvoort
Samenstelling	Bert Zandvoort

Museum **Hulst** 2022

www.museumhulst.nl

